

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№ 1 СТУДЗЕНЬ 1962

+прил.

ЧАЛАВЕК ЧАЛАВЕКУ—ДРУГ, ТАВАРЫШ І БРАТ

ДЗЕНЬ нараджэння. У каго ён не выклікае прыемнага хвалявання. А тым больш, калі пра яго памятаюць у фабрычным калектыве. На мінскай абутковай фабрыцы імя Тэльмана вы можаце пачуць: «Увага, увага, гаворыць мясцовы радыёвузел. Віншуем з днём нараджэння, жадаем здароўя, поспехаў у працы і асабістага шчасця ў жыцці. Перадаём любімыя мелодыі імянінніка». А пасля гэтай перадачы, у час перапынку, імянінніка віншуюць сябры па працы з усяго ўчастка. І прыемна, вельмі прыемна бывае чалавеку ад таварыскага цёплага поціску рукі, ад увагі, якую яму аказалі. А тыя кветкі, што паднеслі ў падарунак? Колькі добрых пачуццяў ускалыхнуць яны ў сэрцы чалавека!

Усё шырэй уваходзяць у штодзённае жыццё добрыя звычкі ў гэтым калектыве. Сумеснае наведванне кіно, тэатра, цырка. У адзіночку можа і не заўсёды выберацца; а разам з сябрамі прыемна правесці вольны вечар. Прыязныя адносіны паміж рабочымі дапамагаюць і ў працы. Тут не пакідаюць без увагі чалавека, калі напаткае яго і асабістая непрыемнасць. Заўсёды акажучы яму маральную падтрымку, а спатрэбіцца — то і матэрыяльную.

Вазьміце брыгаду, якой кіруе Навалаева. Усе яе 45 работніц павышаюць свае веды: адны — у гуртках, другія — у вярэбнай школе, трэція вучацца ў тэхнікуме. Вучоба становіцца патрэбнасцю і неад'емнай часткай жыцця работніц.

І яшчэ адна новая рыса ў жыцці нашых работніц звяртае на сябе ўвагу. Мярэтам каштоўнасці чалавека з'яўляецца не толькі тое, як ён працуе, але і як ён паводзіць сябе ў сям'і, як ставіцца да выхавання дзяцей. І гэта правільна. Нам не ўсё роўна, якім будзе падрастаючае пакаленне: яму ўручным мы заваёвы бацькоў, яму давядзецца і будаваць камунізм і жыць пры камунізме.

Паслухайце з якой цеплынёй гавораць пра Галіну Бабровіч. 17 год працуе на фабрыцы жанчына. Яе ўмелыя рукі могуць выканаць любую аперацыю. Але паважаюць яе не толькі за працу ў калектыве, але і за тое, што яна добра выходзіць траіх дзяцей, знаходзіць час падтрымліваць цесную сувязь са школай. З павагай называюць на фабрыцы імя Ганны Міхайлаўны Астроўскай. Яна выдатная працаўніца, чулы і ўважлівы сябар, добрая маці.

Гэтыя жанчыны з фабрыкі імя Тэльмана не зрабілі ніякіх гераічных учынкаў, яны звычайныя працаўніцы, якіх тысячы на прадпрыемствах рэспублікі. Але іх штодзённае жыццё, напоўненае самаадданай працай на карысць Радзімы, і актыўны ўдзел у грамадскім жыцці прыносяць вялікую карысць нашай агульнай справе — будаўніцтву камунізма.

Найвышэйшая мэта нашай партыі — пабудаваць камуністычнае грамадства, у якім чалавек чалавеку будзе друг, таварыш і брат.

За апошні час у рэдакцыю часопіса пачало прыходзіць усё больш і больш пісьмаў, аўтары якіх раскажваюць аб нашых добрых людзях, іх слаўных, высакародных учынках, бескарыслівай дапамозе суседу, сябру, таварышу.

Вось што піша Ф. Якаўчык са Слонімшчыны:

— Я хачу сказаць шчырае дзякуй нашым цудоўным савецкім урачам, якія выратавалі мне жыццё. У жніўні 1959 года я цяжка захварэла. Мяне беспрытомную прывезлі ў Слоніўскую інфекцыйную бальніцу ў менінгітнае аддзяленне. І на працягу двух тыдняў я знаходзілася ў вельмі цяжкім становішчы. Мяне паралізавала, і ніхто не спадзяваўся, што я буду жыць. Але з рук смерці мяне вырвалі нашы чулыя і клапатлівыя ўрачы: Міхаіл Іванавіч Ігнацік, Марыя Сямёнаўна Капралава, В. Гарбункова, Р. Давыдоўская. І няхай прымуць маю шчырую падзяку за добры догляд і ўважлівыя адносіны медыцынскія сёстры і санітаркі гэтага аддзялення. Яшчэ раз дзякую ад усяго сэрца тым, хто вярнуў мне самае дарагое — жыццё. Цяпер я адчуваю сябе добра».

«Я проста не ведаю з чаго мне і пачаць, — паведам-

ляе ў рэдакцыю чытачка нашага часопіса Анціпава Л. І. з Уваравіцкага раёна, — але мне так хочацца выказаць пачуццё ўдзячнасці за тых клопаты і ўвагу, якія былі ўдзелены мне ў радзільным доме № 2 горада Гомеля. У мяне былі цяжкія роды, і дзіця знаходзілася ў цяжкім стане. Надзеі на яго выратаванне было мала. А мне хацелася мець дзіця. І вось толькі дзякуючы чулым і ўважлівым адносінам з боку ўрачоў дзяўчынка мая засталася живою. Ёй ужо чатыры месяцы. І я і дачка адчуваем сябе добра. Вялікае, вялікае дзякуй урачам Юліі Венямінаўне Багдан, Валянціне Макараўне Піўчанка і дзіцячай сястры Мельнікавай Тацяне. Жадаю ім вялікага поспеху ў іх высакароднай працы і шчасця ў асабістым жыцці».

Дзе знайсці такія словы ўдзячнасці, каб выказаць падзяку ўсім добрым людзям, якія акружаюць Зіну Лешчанка ў вёсцы Адамава Слуцкага раёна. Цяжкая хвароба трымае ў сваіх лапах гэтую дзяўчыну шмат гадоў. А як хочацца ёй жыць і працаваць. А гэтых простых чалавечых радасцей Зіна была пазбаўлена. Але знайшліся добрыя людзі, якія прынялі гарачы ўдзел у яе жыцці. Іх многа, усіх прозвішчаў не пералічыш. Тут і тыя, што заказалі Зіне пратэзы, і ўрачы, якія яе падлячылі, тут і тыя, хто дапамог Зіне набыць швейную машыну, на якой яна шые дзяўчатам модныя сукенкі, тут і настаўнікі, якія па горла заняты сваімі школьнымі і хатнімі справамі, але ўсё ж знаходзяць час вучыць дзяўчыну дома. Праз якія чатыры гады Зіна Лешчанка завочна скончыць дзесяцігодку. Клопаты сяброў надаюць ёй сілы, падтрымліваюць цудоўны агеньчык у яе сэрцы, не даюць роспачы завалодаць ёю.

У адным з пісьмаў Зіна паведамляла ў рэдакцыю, што адзін з іх аднавяскоўцаў ад'язджаў на службу ў Савецкую Армію. Праводзіць яго сабраліся хлопцы і дзяўчаты. Сярод запрошаных гасцей была і Зіна. Таварышы дапамаглі ёй дабрацца. І як яна была ўдзячна за гэта. «Мне так лёгка і радасна было на душы, — раскажвае Зіна, — што і перадаць цяжка. І я спявала песні, а спяваць я люблю. Няхай хоць мае песні парадуюць моладзь».

Прыведзеныя вышэй выпадкі нічым асаблівым не вылучаюцца, можа сказаць чытач. Такіх у жыцці сустракаецца шмат. І тым лепш. Чым больш вакол нас людзей чужых, спагадлівых, сумленных, тым хутчэй мы дасягнем заветнай мары — пабудовы камунізма, тым вышэй будзе маральнае аблічча савецкага чалавека, якому ўпершыню за ўсю гісторыю чалавецтва давалася будаваць камуністычнае грамадства.

Толькі ў актыўнай барацьбе за камунізм выпрацоўваецца камуністычная свядомасць. Нам неабходна павысіць увагу і патрабавальнасць з боку грамадскасці да паводзін людзей. Ухваляць усё добрае, гуманнае і сурова асуджаць дрэнныя ўчынкі людзей, весці актыўную барацьбу з тымі, хто парушае нормы і правілы сацыялістычнага супольнага жыцця.

У Праграме Камуністычнай партыі, у гэтым найвялікшым дакуменце сучаснасці мы маем маральны кодэкс будаўніка камунізма. Ён грунтуецца на вялікіх прынцыпах калектывізму і выражан цудоўнымі словамі: «Кожны за ўсіх, усе за аднаго». «Чалавек чалавеку — друг, таварыш і брат».

Камсамолку слесара-зборшчыцу матацыклаў з Мінскага велазавода Валянціну Сіфудзінаву часта можна бачыць у 17-й сярэдняй школе ў 7-м «А» класе, дзе яна з'яўляецца няштатнай піянерважатай. Вучні гэтага класа ганарацца сваёй важатай. Яна член калектыву цэха, які змагаецца за званне камуністычнага. У змене, дзе Валянціна працуе, штодзённа звыш графіка выпускаюць па 30—40 матацыклаў. А свае зменныя заданні камсамолка выконвае на 120—130 працэнтаў.

На здымку: В. Сіфудзінава.

Фота Ф. Бачылы.

Ба 3070
05

30к-1
1844

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДААННЯ
ТРЫЦЦАЦЬ ВОСЬМЫ

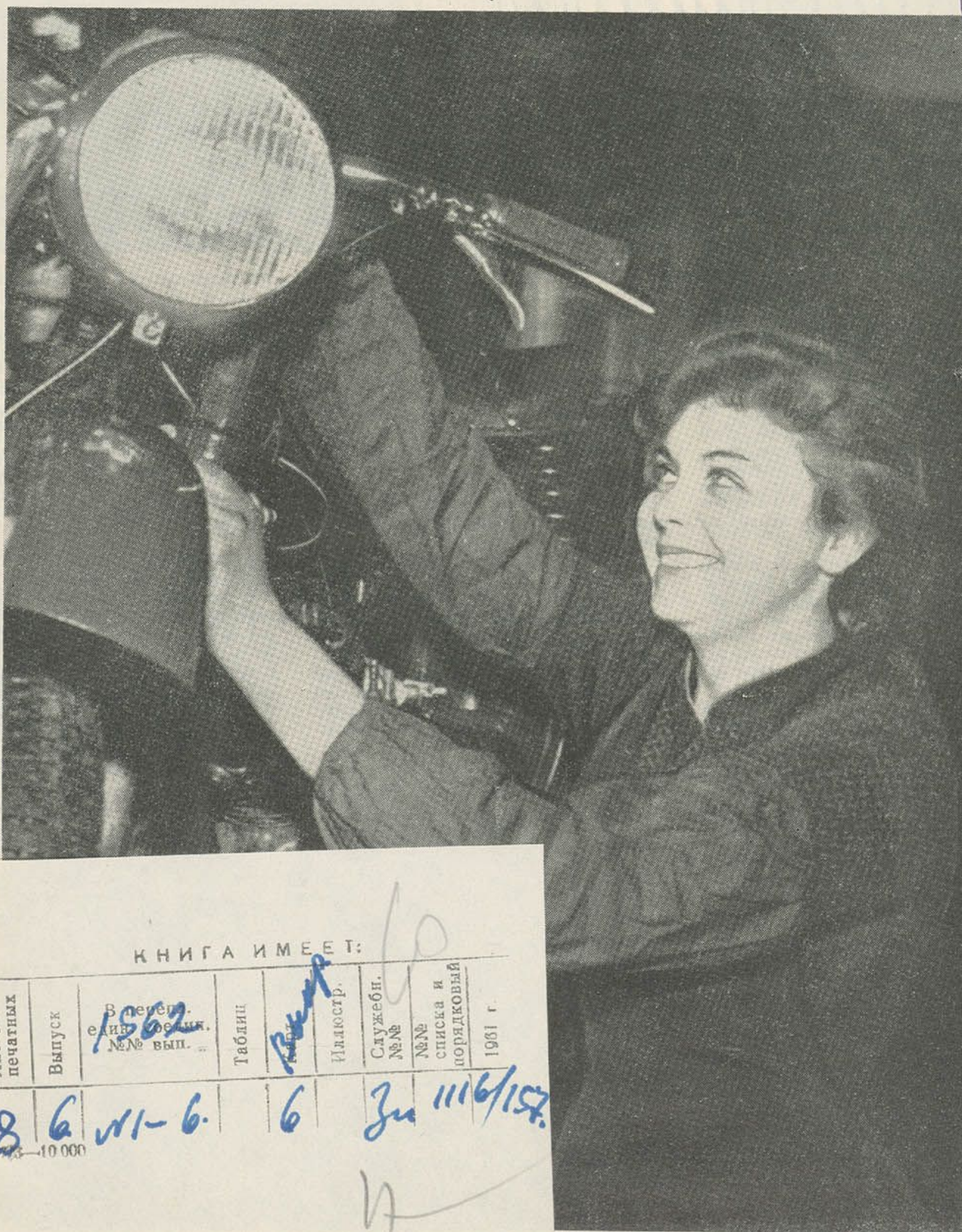
Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

№ 1

СТУДЗЕНЬ 1962

Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
имени
В. И. ЛЕНИНА
1962 г.

19881

Ба 05
3070

КНИГА ИМЕЕТ:

Листов печатных	Выпуск	В переп. единар. облож. №№ вып.	Таблиц	Иллюстр.	Служебн. №№	№№ списка и порядковый	1961 г.
18	6	VI-6.	6	3	III 6/157.		

вела завода
ной школе
атай. Вучні
у цэха, які
іна працуе,
ау. А свае
працэнтаў.

ачылы.

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ
ТРЫЦЦАЦЬ ВОСЬМЫ

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

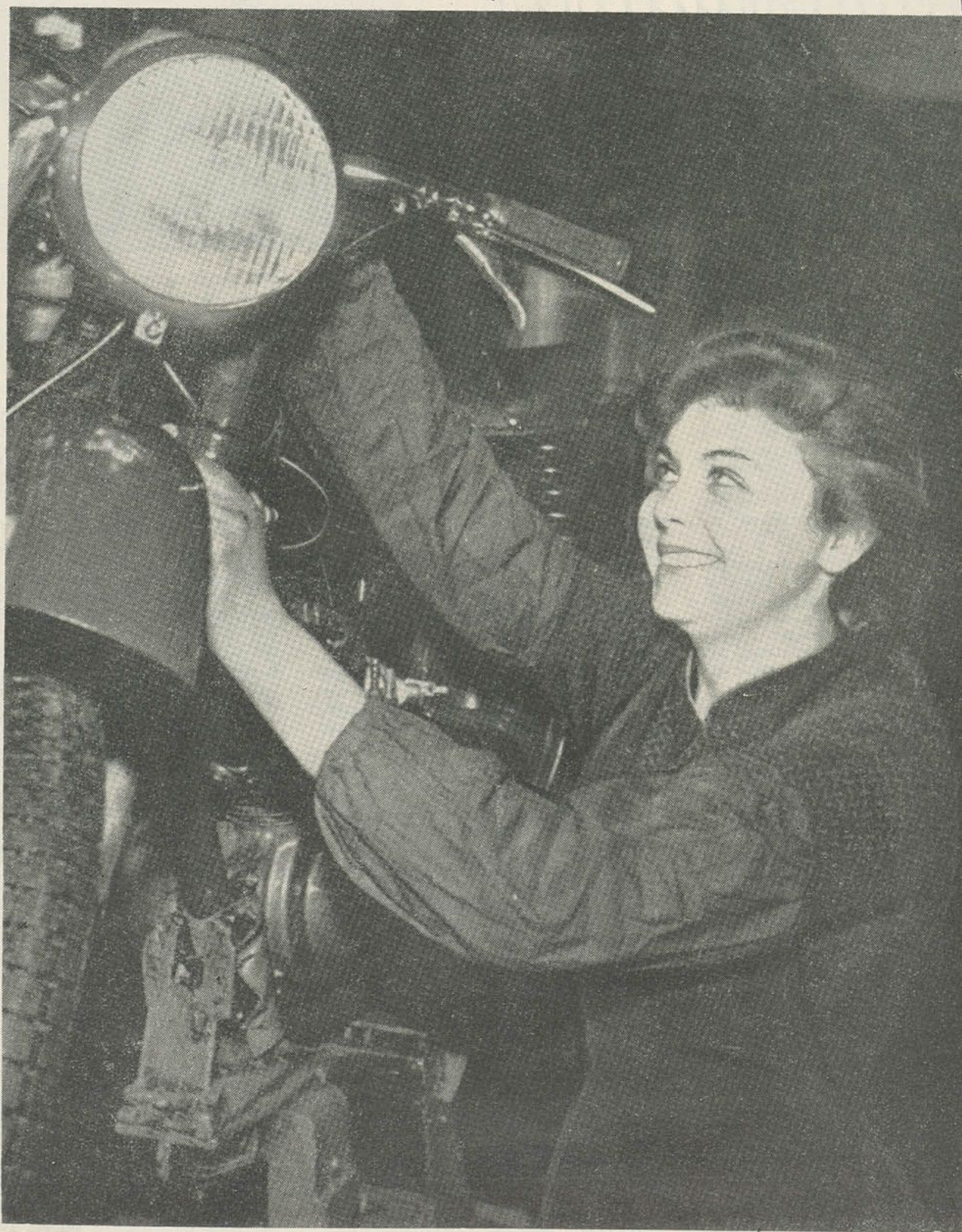
№ 1

СТУДЗЕНЬ 1962

30к-1
1844

Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
имени
В. И. ЛЕНИНА
1962 г.

19881

Ба 05
3070

221

18 2 81

Добры дзень, Лаўрышава!

1886

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Дэпутат раённага Савета свінарка Галіна Меснікевіч.

ДА трыццаць дзевятага года, некалі яшчэ, «за панамі», пра такія вёскі, як Лаўрышава, Казённыя Лычыцы ці Гнесічы, так казалі: «Ат, што ўжо тая за дзеўка, што ідзе замуж у Лаўрышава»...

Казалі так, бо ведалі: якое ўжо ёй жыццё будзе ў тым Лаўрышаве, на той паўдзесьціне зямлі (больш за паўдзесьціны тут мала хто меў). Дзеўка з пасагам, вядома, і ў той бок не глядзела. Ішлі ў Лаўрышава замуж беспасажніцы...

І вось з таго самага Лаўрышава, пра тых самых Лычыцы і Гнесічы сёння ў рэдакцыю прыходзіць пісьмо. Пісьмо ад жанчыны, што не пабаялася пайсці сюды замуж, што ўчэпістымі карэннямі моцна ўхапілася тут за жыццё, што знайшла тут свой лёс і сваё шчасце...

І вось гэтак шчыра і прыязна просіць яна сёння прыехаць, паглядзець,

якой стала іх вёска, якія ў іх людзі, які калгас цяпер у іх багаты і слаўны...

Едзем, каб пазнаёміцца з жанчынай гэтай, каб пазнаёміцца з вёскай Лаўрышава і людзьмі яе, едзем у калгас імя Леніна на канферэнцыю чытачоў. Не паехаць нельга яшчэ і таму, што толькі ў адным Лаўрышаўскім паштовым аддзяленні (у калгасе іх тры!) шэсцьсот семдзесят гаспадарак выпісваюць 1800 экзэмпляраў часопісаў і газет.

Едзем на канферэнцыю ў Лаўрышава.

...Карэлічы, Навагрудак, Шчорсы, Дзяржынава... Усё гэта мясціны славы, гістарычныя. Навагрудчына — радзіма вялікага польскага паэта Адама Міцкевіча. У Навагрудку дом-музей паэта. У Шчорсах, у былым маёнтку графа Храбтовіча, захаваўся дуб-волат, пад якім некалі, больш ста

пяцідзесяці год назад, паэт пісаў сваю паэму «Гражына». Ствол дуба-волата — у чатыры мужчынскія абхватывае — пакалечаны часам і вайной. Аднак раны яго дбайна дагледжаны і засмолены. Магутнае скалечанае цела навечна схоплена сталёвымі заклёпкамі. І дуб жыве, штогод родзіць жалуды і, мусіць, не раз сніць пра той дзень, калі пад густы цень яго прыйдзе другі паэт, прыйдзе і зноў будзе гаманіць з ім, старым мудрацом, вершамі...

...У Карэлічах, кажучы, некалі прыездам спыняўся Пётр І.

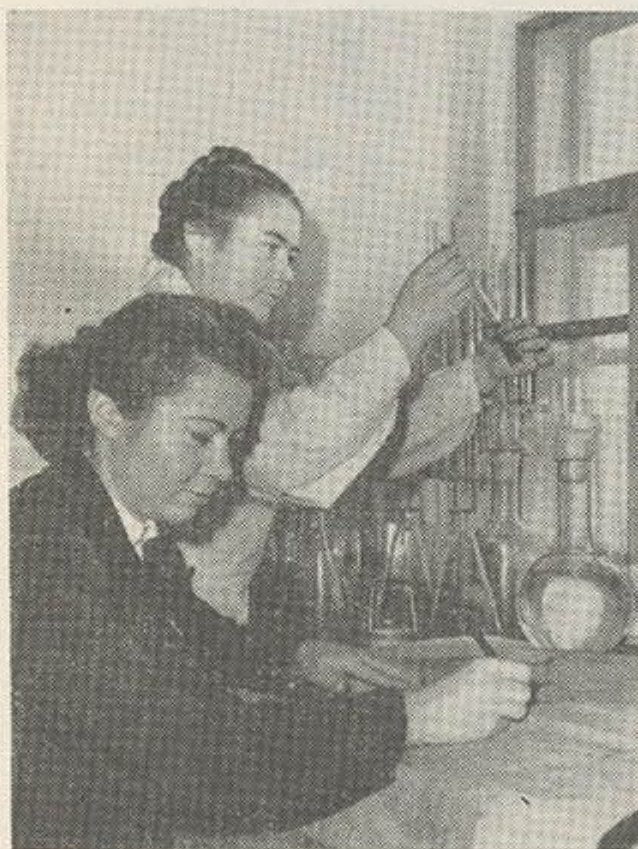
У маёнтку Дзяржынаве, пад Івянцом, нарадзіўся палыманы рыцар рэвалюцыі Фелікс Эдмундавіч Дзяржынскі.

Тутэйшыя людзі раскажваюць пра ўсе гэтыя выдатныя сувязі са славымі людзьмі далёкага і менш далёкага мінулага з тым зразумелым гонарам, што яскравей усякіх слоў сцвярджае: маўляў, мы таксама не лыкам шытыя...

Цікава, а хто ж сённяшнія слаўтасці тутэйшых мясцін? Кім сёння ганарацца ланіцы — калгаснікі калгаса імя Леніна?

Уга, сённяшніх слаўтасцей не пералічыш. Герой Сацыялістычнай Працы праслаўленая ільнаводка Праскоўя Лазараўна Калола. Колькі год «грымела» яна па рэспубліцы. Ды хіба толькі па рэспубліцы? Уся Сельскагаспадарчая выстаўка ў Маскве захаплялася яе лянком... Цяпер Праскоўя Лазараўна персанальная пегінерка. Свой сцяг яна перадала маладым. Трымайце! Нясеце высока! І трымаюць і нясуць. У калгасе імя Леніна гэтай восенню лён ішоў 14—17 нумарамі. А ільнасемя атрымалі па шэсць з палавінай цэнтнераў з гектара. Сцяг на вышыні.

Зноў жа, як і Праскоўя Калола, колькі сіл і творчага гарэння аддала агульнай справе свайго калгаса нязменны на працягу многіх год старшыня яго Ганна Кумец. Яна таксама

Загадчыца аграхімлабараторыі Валянціна Ляонава (уперадзе) і лабарантка Марыя Шарэйка складаюць глебавую карту калгаса.

Сотні газет і часопісаў разносяць штодзённа паштальёны Мікалай Аляксандравіч Талако і Аніота Емельяновіч.

ўжо на пенсіі. Але ў канцылярыі калгаса імя Леніна, калі размова заходзіць пра слаўтасці, імя яе называюць адным з першых. Нічога, што вяла яна калгасны карабель не на лаўрышаўскім ці лычыцкім полі. Добрая слава далёка ходзіць. Добрае імя і здалёку чуто. А тут жа — па суседству...

А калі ўзяць ды пералічыць усіх «акадэмікаў» толькі свайго калгаса, імя Леніна, пераважна яшчэ зусім маладых мужчын і жанчын — з Лаўрышава, з Гнесіч, з Ляхава...

Старшыні калгасаў не заўсёды прыхільны да карэспандэнтаў. Скажаць праўду, дакучаюць яны без меры і часу, такога ў калгасе заўсёды патрэбнага, адбіраюць таксама нямала... Можна таму Анатоль Ануфрыевіч Савіцкі гэтак ахвотна «спіхвае» нас, карэспандэнтаў, да свайго намесніка — Сямёна Георгіевіча Шарэцкага. Маўляў, ён таксама «акадэмік» і ў яго «ўвесь калгас у галаве»... Аднак, як потым высвятляецца, у старшыні калгаса і сапраўды справа неадкладная. Прыехаў у калгас інжынер-эканаміст, і з маладым спецыялістам трэба ўсё ўдакладніць, аб усім дамовіцца. Эканаміст у калгасе патрэбен «пазарэз»... Праз якую гадзіну старшыня пад'язджае да канцылярыі на машыне ўжо з эканамістам. З выгляду — гэта маладое шчуплае дзяўчо. Але «дзяўчо» ўжо замужам (і муж яе таксама працуе па суседству — сакратаром Шчорсаўскага сельсавета), «дзяўчо» ўжо скончыла сельскагаспадарчую акадэмію. І старшыня калгаса і намеснік яго з эканамістам Аляксандрай Фёдараўнай Міхалкевіч вядуць дзелавую размову...

Не з усімі ўдалося пабачыцца, пазнаёміцца. Аднак вось і яшчэ яны, калгасныя «акадэмікі».

Марыя Мікалаеўна Карповіч — аграном-насеннявод калгаса. Вышэйшую адукацыю атрымала ў Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі. Дабрыян Пётр Паўлавіч — таксама аграном, Канчаў акадэмію.

Стальмашка Міхаіл Міхайлавіч — заатэхнік племянной справы. Шарэцкі Сямён Георгіевіч — намеснік старшыні. Абодва яны таксама «акадэмікі». Канчалі акадэмію ў Горках.

Я не называю імён тых, хто скончыў інстытуты ці вучыцца ў інстытутах завочна і сёння працуе ў калгасе. Не называю спецыялістаў з сярэдняй адукацыі. Мы іх пералічвалі разам са старшыняй калгаса Анатолем Ануфрыевічам Савіцкім і намеснікам старшыні Сямёнам Георгіевічам Шарэцкім. І... не пералічылі ўсіх.

— Ото дзіва, што навывучвалася іх столькі! — ніколі не дзівіцца сваім калгасным «акадэмікам» цётка Агрыпіна Клакевіч. — У адным толькі нашым калгасе пяць школ, а колькі іх па іншых калгасах. А колькі інстытутаў ды тэхнікумаў усялякіх кругом па гарадах...

Цётка Агрыпіна — старэйшая калгасная камуністка, адна з першых заснавальніцаў калгаса. Хто-хто, а яна, гадууючы ўдавой дзяцей на паўдзесьціне, некалі «за панамі» ўдостояль паспытала гора... Цэлы дзень

(а летні дзень — год) пячэся на чужым полі, а вечарам хутчэй адпраўляюць цябе дадому, каб не даць хоць павячэраць... Цяпер цётка, як яна кажа, «за сінітарку» робіць на Лаўрышаўскім фельчарскім пункце, а замалада ў калгасе і конюхам працавала, і свінафермай загадвала, і старшыняй жансавета была... Нябожчыца сваякруха на першым часе папракала: «Гэта ж ты, каб не прасці ды не ткаць, дык абы куды, абы з хаты»... А як прывезла нявестка на возе з калгаснага свірна сем мяшкоў запрацаванага збожжа, старая не паверыла, перажагналася на іконы: «Матка боска, няўжо ж гэта і гультаям у гэтым іх калгасе даюць хлеб!..»

Цётка Агрыпіна добра памятае і колішняю навуку. Сваю ўласную, а таксама навуку і ўсіх такіх, як яна, гарапашнікаў. Хто жыў на паўдзесьціне зямлі, каму мяшэчка жыта папалам з мякінай хапала толькі да каляд, у каго дзеці цэлую зіму не злазілі з печы, носа на вуліцу не паказвалі: не было чым акрыцца, не было чаго ўсунуць на ногі...

— Ото дзіва, што вучоныя цяпер усе. А вось паспрабуй было вывучыцца некалі за панамі. Я сама паўзімы хадзіла (у Лаўрышаве была царкоўна-прыходская школа). А не пацалавала бацюшку ў руку — зачэпілася або рай ад лапця і ўпала — і выгналі са школы. Не ўмееш шанаваць бацюшку — вон са школы!.. Адзін усяго грамадзей і быў на ўсю вёску — папоўскі сын...

...Што і казаць, перамянілася жыццё, перамяніліся людзі.

— І дзівіцца няма чаго: і час такі і эканоміка зараз такая, што чалавеку без адукацыі, без спецыяльнасці ў калгасе, як і на заводзе, хутка не будзе чаго рабіць.

Словы гэтыя старшыні калгаса гаворацца неяк вельмі будзённа і звычайна. Па ўсім адчуваецца, што ўсё тое новае, чым жыве сённяшняя калгасная вёска, самую вёску ўжо не здзіўляе і не ўраджае. Ураджае хіба толькі што зусім старых людзей: «Гэта ж трэба, баба ўсчапілася на матаровы лісафет — граблі на плечы — і паляцела сена грэбці»...

І сапраўды: калгас імя Леніна — паказальна-даследчая, складаная гаспадарка. Ворнай зямлі, лугоў і пашы тут 6330 гектараў. Толькі дойных кароў, кажучы лічбамі статыстыкі, калгас мае на сто гектараў ворыва 14,5 галавы.

Тысячамі падлічваюцца ў калгасе «галовы» свіней, гусей і качак. Курэй, праўда, няма. Курэй аб'ядналі з іншымі калгасамі на міжкалгаснай птушкафабрыцы пад Навагрудкам.

Калгасныя навіны — у сэнсе дасягненняў — здзіўляюць на кожным кроку.

...Некалі, скажам, каб паехаць на базар ці на кірмаш, з вечара яшчэ падмазвае дзядзька дзёгцем калёсы, мосціць сенам воз, засыпае нанач каню гарнец аўса. Каб выцягнуць заўтра, воўчамяса, на грэблі. Каб не ўхадзіў воза, бо сякі ж такі пажытак давядзецца везці на продаж: на соль, на запалкі, на газу...

Лепшая звенявая па ільну Соф'я Коршун.

А сёння ў калгасе ніхто і вухам не вядзе пра тыя зборы. У калгасных гаражах стаяць тры легкавыя машыны, адзін малакавоз і аж 24 груза-вікі! Так што дамоўся з вечара з брыгадзірам, а на раніцу садзіся з такімі ж, як ты, ахвотнікамі на машыну і фуруй, куды ў цябе ёсць патрэба. У Карэлічы, дык у Карэлічы. У Навагрудак, дык у Навагрудак. А калі трэба, дык машына ходзіць і ў Баранавічы і ў самы Мінск.

Ці даўно так было, здаецца, што выйдзеш познім асеннім вечарам на вуліцу — і цябе наскрозь дрыжыкамі пройме: гразь, імжа, цемра... А сёння выйшлі мы на лаўрышаўскай вуліцы са старшыняўскай «Пабеды», спыніліся пад электрычным ліхтаром і разам з усім Лаўрышавым слухаем Качалава — у спектаклі «Уваскрэсенне»...

Лаўрышава і ўвесь калгас электрыфікаваны і радыёфікаваны поўнасьцю. А калі да гэтага дадаць яшчэ чатыры стацыянарныя кінаўстаноўкі ды шэсць кінаперасовак, то зусім стане зразумела, чаму некалі, зноў жа «за панамі», вясковая моладзь не мінала ніводнай нядзелі, ніводнага свята — ішла да царквы. Дзецца ж не было дзе, не было дзе стрэцца хлопцу з дзяўчынай. А так і богу дагодзіш, і самому прыемна...

Калгас імя Леніна сумесна з калгасам «Рассвет» будуць міжкалгасную бальніцу на 50 месц. Адна бальніца з радзільным аддзяленнем і фельчарска-акушэрскі пункт ужо ёсць. Няма, праўда, дагэтуль у калгасе дзіцячага сада і ясляў... Але начальства «прысягнула», што з вясны адчыняць і сад і яслі. Будынак для гэтага — і вельмі зручны — ёсць.

Сумесна будуюцца калгасамі-сумеснымі механічная майстэрня, у якой будзе электразварка, аўтаген. Можна будзе выконваць і любыя слесарныя работы. У калгасе працуе сталая брыгада па будаўніцтву дарог і мастоў. Работы гэтай брыгадзе хапіла, пакуль высыпалі ўсе навакольныя грэблі,

пакуль мастоў набудавалі. І дарогі цяпер у калгасе імя Леніна, трэба сказаць, любата адна! Не ўсе нашы мінскія вуліцы такія...

Усе гэтыя лічбы і пералічэнні я прыводжу і раблю (і раблю і прыводжу далёка не поўнасьцю) для таго, каб сцвердзіць думку старшыні калгаса, што сапраўды недалёка той час, калі чалавеку без адукацыі, без спецыяльнасьці ў калгасе, як і на заводзе, не будзе чаго рабіць.

Бо як ты пакіруеш такім складаным караблём без усебаковых ведаў, як ты будзеш несці вахту на гэтым караблі, як ты здолееш сачыць за яго «поўным ходам»?

Калгасніцы Ганна Моніч і Зінаіда Чура на занятках у вячэрняй школе.
Фота П. Нікіціна.

І каб ход быў толькі «поўны», калгас на ўсе свае самыя адказныя вахты ставіць надзейных вахтавых. І прыемна, што сярод іх столькі «акадэмікаў». І яшчэ больш прыемна, што ўсе яны тутэйшыя людзі, што ўсе яны выраслі на гэтай зямлі. Тут яны навучыліся роднай мове маці, тут спазналі ўсю нямудрую радасць свайго вясковага маленства, тут, разам з малаком маці, увайшло ў іх істоту захваленне і ўдзячнасць да родных палеткаў і лугоў, да тых сцяжынак, што з маленства тапталі іх ногі, да тых дарог, што вывелі іх у свет, у людзі...

Яны не будуць сохнуць па кінутай недзе ў сталіцы кватэры... Ім не будзе псаваць настрою адсутнасць «гарадской культуры» — яны нясуць яе самі ў свой родны калгас. Бо ўсе яны, вучоныя людзі, у сябе дома. А як гэта цудоўна — адчуваць сябе заўсёды дома!

Такія вось яны «слабутасці» сённяшняга калгаснага дня.

А не «слабутасці»?

* * *

4 ...Да чаго ж разумная рэч — наша цудоўная вясковая печ з яе гарачым

чараном! Наездзішся за дзень, набегаешся, накалееш так, што здаецца ўжо за век не адойдзеш... А яшчэ асабліва калі ты ў камандзіроўцы, калі ты з раніцы нічога не еў і галодны, як... Калі ў цябе яшчэ і прытулку няма пэўнага і невядома яшчэ, хто будзе дабрэйшы і хто прапануе табе начлег...

І вось уявіце сабе зусім іншае. Палыхаюць у печы дровы, кіпіць перад полымем чыгунок бульбы (ужо і гарэлікі ёсць!), на сталі стаіць міска салёных агуркоў, а гаспадыня яшчэ крышчыць на талерку мёрзлае сала і такую пахучую, што не вытрымаць, каўбасу!.. А вы ў гэты час сядзіце сабе на печы, на старых валёнках, на суконных панчохах... І грэеце на чаране свае адубелыя ногі... На вешале шамацяць залатыя вянкы цыбулі, штурхае вас пад локаць і добрасумленна вядзе на адной ноце вам песню кот... А па другі бок да вас прымасцілася другое гэтакае ж пшчотнае стварэнне. З белымі ільнянымі валосікамі, сінявокае, чырванашчокае... Апетытнае, як яблычак!

— А вы ўмеце ездзіць на матаровым лісафеце? — пытаецца яно ў вас. — Не? А я ўмею. І мама мая ўмее, і тата ўмее. У нас усе ўмеюць...

Вам не даводзілася, таварышы карэспандэнты, зазнаць такога камандзіровачнага «раю»?

Калі не — я шчыра спачуваю вам.

...У такім вось «раі» апынуліся мы ў Лаўрышаве пасля «лядовай» канферэнцыі чытачоў у калгасным клубе... (Ну, і выдатны ж халадзільнік быў бы дзе-небудзь пры мясакамбінаце гэты клуб — не жартачкі, на пяцьсот месца!) У «раі» — на печы ў загадчыцы Лаўрышаўскага паштовага аддзялення, той самай Ніны Піліпаўны Каўзьялёвай, што пісала ў рэдакцыю і звала на канферэнцыю. Гэта яна прыехала некалі сюды з Магілёўшчыны. Гэта на яе, маладую дзяўчыну-камсамолку, пазіралі скося старыя маткі, у якіх былі сыны-жаніхі: каб, бронь божа, не ўздурнеў хаця хлопец ды не ажаніўся на гэтай беспасажніцы, на гэтай бязбожніцы...

Праўда, знайшоўся неўзабаве адзін такі, што «ўздурнеў» і ажаніўся. Але каб маці не грашыла, маладыя ўзялі ды нанялі прыватную кватэру... Старая «памілавала» іх толькі тады, калі сын і нявестка зарабілі ў калгасе столькі працадзён, што паставілі хату не толькі лепшую за матчыну, а, як казалі Агрыпіна Клакевіч, «не горшую нават, чым была некалі «за панамі» ў папа»... (Дарэчы, у самой Агрыпіны Ларыёнаўны, ды і амаль ва ўсіх лаўрышаўцаў, новыя хаты цяпер «не горшыя, чым у папа»...).

Не адзін год напранаваўла ў калгасе звеннявой па ільну Ніна Піліпаўна. Апошнія гады толькі — пасля хваробы — перайшла на «лягчэйшую» работу — на пошту. Аднак паколькі муж яе калгасны брыгадзір, то як ты сама, брыгадзірша, будзеш з боку недзе ад калгаса? І сваю энергію, якой хапіла б на траіх, Ніна Піліпаўна аддае цяпер культурнаму жыццю калгаса. Канферэнцыя чытачоў — гэта таксама яе ідэя. Як гэта так:

у іншыя калгасы дык ездзяць карэспандэнты, а ў наш дык не!

І вось яна, канферэнцыя.

..Пакуль збіраліся і мерзлі людзі ў калгасным клубе, мы з Нінай Іванаўнай Шасцель грэліся ў цяплейшай калгаснай канцылярый (тут і кабінет старшыні калгаса) і рапалі аганькоўскі красворд...

У рыбакоў, у кардэжнікаў, у дамінюнікаў сваё непаўторнае аблічча. «Красворднікі» — гэта таксама своеасабліва «каста»... Ніна Іванаўна — «красвордніца».

— От, люблю, ведаеце. Не заўсёды ўсё ўмею адгадаць, а люблю...

І, мусіць, каб было што «адгадаваць», Ніна Іванаўна падпісваецца на «Крэстьянку», на «Работніцу і сялянку», на «Вожык» і «За рулём». «Руль» — гэта мужава чытанне, але і там ёсць «на досуге» і там ёсць красворды...

Ніна Іванаўна — па таму, як лічыцца ўзрост на вёсцы, — ужо як быццам і «ў гадах» — ёй 37 гадоў. (Гэта мы, у горадзе, у 37 яшчэ «маладзімся»...) Яна замужам. Яна, калі б прыраўняць яе «вытворчы профіль» да будаўнічага, скажам, — рознарабочая. А ў калгасе гэта азначае — робіць на полі, на агародзе, каля малактарні... Ніна Іванаўна негаваркая. Але пра яе раскажваюць іншыя. Ох, і дзяўчына ж была яна некалі ў Лаўрышаве! Што вясёлая, што здольная! А як іграла ў пастаноўках!.. Ужо замужам была — прыбягуць дзяўчаты і хлопцы: «Іванаўна, не падвядзі нас! Не адмоўся, хоць разочак, хоць толькі гэту, адну апошнюю ролю сыграй з намі»... І яна ішла, іграла... Але паступова ўсё радзей і радзей пачала паказвацца яна ў клубе. Ці мо' таму, што і самадзейнасць клубная цяпер нейкая не такая бадзёрая, як была раней, ці мо' таму, што чалавеку — гаспадару не заўсёды да спадабы быў гэты жончын поспех? А шкада, вельмі шкада, калі не зразумеў ён гэтай вялікай жывой радасці яе сэрца. А яно ж. гэта сэрца, такое глыбокае. Зазірні ў яго цёплым, прыязным позіркам — і сам зробішся багацейшым і лепшым...

Былі на канферэнцыі людзі сталыя — жанкі і мужчыны. Былі калгасныя хлопцы і дзяўчаты. Бадай, добрая палова з іх цяпер дзесяцікласнікі, а ў будучым — спецыялісты, таксама свае «хатнія» акадэмікі... І сёння яе, калгасную моладзь, нічым не адрозніш ужо ад гарадской. Хіба праспейшыя ці бяднейшыя яны душою? Хіба апрануты горш, ці абуты бядней?..

Зноў жа, як казалі цётка Агрыпіна: «Вы ў горадзе, у міністэрства ходзіце з гадзіннікам на руцэ, а нашы дзяўчаты ўсе, як адна, з гадзіннікам ідуць на ферму»...

Пра Лаўрышава і лаўрышаўцаў можна напісаць цэлую кнігу...

У мяне ўсяго толькі кароткі і — я гэта добра разумею — не дасканалы нарыс. Пішу, праўда, яго я ад шчырага сэрца і таму канчаю яго тымі шчырымі словамі, якімі ён і пачынаўся:

Добры дзень, Лаўрышава!..

СЛОВА ДА МАЛАДЫХ

ЗАВЯРШЫЎСЯ слаўны 1961 год. У летапісе XX стагоддзя ён будзе адзначаны як год цудоўных дасягненняў разняволенай працы і розуму савецкіх людзей у галіне асваення касмічнай прасторы і як год прыняцця новай велічнай Праграмы Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Калі я думаю пра гэтыя дзве цудоўныя падзеі мінулага 1961 года, я бачу прамую сувязь іх з тым, што на працягу ўсёй сваёй гісторыі прарабіла наша Камуністычная партыя. Як змяніўся свет за 60 з невялікім год! Тытанічная работа партыі, разам з рабочым класам і ўсімі працоўнымі, паспяхова ператварыла ў жыццё першую і другую праграмы. Гэтыя праграмы былі розныя па сваіх мэтах і задачах, але адна вынікала з другой і кожная з іх адкрывала свае, асаблівыя перспектывы. Ідучы па цяжкаму, нязведанаму шляху да дасягнення пастаўленых мэт, адно пакаленне лепшых сыноў і дочак нашага народа перадавала эстафету ў моцныя і надзейныя рукі другога, і намечаныя партыяй перспектывы рабіліся жывой практычнай справай мільёнаў.

І вось, параўноўваючы перспектывы кожнай з трох праграм партыі, я міжволі думаю аб тым, у якія рукі ўручаецца завяршэнне той свяшчэннай справы, якой ранейшыя пакаленні камуністаў, рабочых, сялян, інтэлігенцыі прысвяцілі сваё жыццё, каму перадаюць сваю эстафету барацьбы і перамог.

Дарагія сябры! Вам трэба ўзяць на сябе вялікі абавязак і маральную адказнасць перад сумленнем бацькоў і будучых пакаленняў за ўсё тое, што вы зробіце ў наступнае дваццацігоддзе.

Вам будаваць новае камуністычнае грамадства і жыць у ім. Трэцяя партыйная Праграма не толькі адкрыла шлях да гэтага грамадства — даўняй мары працоўных людзей, але і вызначае практычныя задачы і меры яго дасягнення. Вядома, нялёгка дасягнуць новых вышынь у развіцці навукі, тэхнікі і культуры. Спатрэбіцца велізарная і па-сапраўднаму заўзятая праца мільёнаў, каб ідэі і задачы Праграмы ператварыць у жыццё.

Вам, юнакі і дзяўчаты першай краіны Саветаў, трэба ва ўсіх пачыненнях і шматгранных справах быць уперадзе, каб мы — старэйшае пакаленне камуністаў — маглі сказаць: так, у дастойныя рукі мы перадалі эстафету. Набліжаецца фініш вялікага шляху, пачатага намі — піянерамі Ленінскай партыі. І нават, калі многім з нас — старых — не суджана убачыць плён сваіх шматгадовых намаганняў, якім без астатку аддадзена ўсё наша жыццё, мы шчаслівыя і гордыя сёння ўсведамленнем справядлівасці сваёй справы і цвёрда верым у адданасць ёй сваёй маладой змены.

У добры час, сябры! Упэўнена, што 1962 год будзе годам новых слаўных спраў і яшчэ раз пакажа, што савецкая моладзь з'яўляецца надзейнай апорай нашай Ленінскай партыі.

Элена Стасова

член КПСС з 1898 г.

Шмат цікавых сустрэч адбылося на XXII з'ездзе КПСС у Алені Дзмітрыеўны Стасавай. У перапынках паміж пасяджэннямі Алену Дзмітрыеўну заўсёды акружалі дэлегаты з'езда. Кожнаму хацелася паціснуць руку старой рэвалюцыянерцы. Вось яна сярод дэлегатак ад Камуністычнай партыі Беларусі. Злева направа Лідзія Грыгор'еўна Саракалетава — брыгадзір аддзела апрацоўкі драва Гомельскага дрэваапрацоўчага камбіната, Алена Дзмітрыеўна Стасова, Герой Сацыялістычнай Працы Роза Кандрацьеўна Прусавая — брыгадзір гальваністаў Мінскага трактарнага завода, Ніна Іванаўна Шамоніна — старшая даярка саўгаса «Свяцілавічы» Веткаўскага раёна, Ніна Іванаўна Масквічова — брыгадзір калектыву камуністычнай працы гомельскай панчошна-трыкатажнай фабрыкі імя 8 сакавіка.

Фота Ул. Кітаса.

Няспынным патокам ідуць працоўныя да Маўзалея Уладзіміра Ільіча Леніна.

Л Я М А Ў З А Л Е Я...

КРАСНАЯ плошча... Хто б ні прыехаў у Маскву — перш за ўсё спяшаецца прыйсці сюды, паглядзець на вежы Крамля, на агонь рубінавых зорак.

Вось яна! Старажытная і маладая, дарагая сэрцу кожнага. Яна бачыла і раніцу стралецкага пакарання, гнеў народны ў час нашэсця Напалеона, і навалнічныя дні Кастрычніка. Многае маглі б расказаць крамлёўскія сцены... Шмат гістарычных падзей звязана з Краснай плошчай.

Але нам дарагая яна больш за ўсё памяцю пра Ільіча. Адсюль ён адпраўляў на фронт атрады камуністаў і рабочых, якія сталі грудзьмі на абарону маладой Савецкай рэспублікі. Тут слухалі яго гістарычную прамову ў дзень святкавання першай гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі — першай гадавіны з дня нараджэння новага свету. Тут, на гэтай плошчы, шмат разоў гучалі яго палымяныя словы...

Ля крамлёўскай сцяны, нібы ў вянку з блакітных елак, стаіць Маўзалеі Уладзіміра Ільіча Леніна.

Ззяючы гранямі лабрадору і мармуру, ён стаіць на плошчы — скромны і велічны, прасты і ясны.

Выразна відаць урэзанні ў чорную гранітную пліту чырвоныя літары «ЛЕНИН». Іх бачаць зараз не толькі тыя, хто наведвае Красную плошчу. Святло іх пераадо-

лела прасторы і відаць усёй планеце.

ЛЕНИН! На чале з ім мы перамаглі ў кастрычніку 1917 года, пад яго кіраўніцтвам стварылі Савецкую дзяржаву і адстаялі яе ў жорсткай барацьбе супраць інтэрвентаў.

ЛЕНИН! З яго імем у сэрцах наш народ пабудаваў сацыялізм і атрымаў перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне.

ЛЕНИН! Яго імя сагравае мільёны сэрцаў, якія змагаюцца за сваё вызваленне ў краінах капіталу.

ЛЕНИН! Па яго заветах мы будзем камунізм.

...Колькі ўспамінаў, якія хваляючыя пачуцці ахопліваюць мяне кожны раз, калі я ступаю на бручатку Краснай плошчы, праходжу каля крамлёўскай сцяны, каля Маўзалея. Старонкі гісторыі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі нібы адкрываюцца зноў і зноў.

...Як і ў тую далёкую раніцу, над Краснай плошчай дыміцца марозны туман. Пушысты іней пакрыў елкі. Куранты на Спаскай вежы толькі што прабілі дзевяць удараў. Людзі спяшаюцца сюды, да Маўзалея, каб пакланіцца таму, хто запаліў яркую зорку свабоды для ўсіх галодных і рабоў, хто дапамог нам наш новы свет пабудаваць.

Стагоддзі марылі лепшыя розумы чалавецтва пра справядлівае

грамадства. І вось сёння мы, савецкія людзі, выконваючы заветы Ільіча, будзем гэтае грамадства, у якім для ўсіх будуць забяспечаны Мір, Праца, Свабода, Роўнасць, Брацтва і Шчасце.

Ленінскія заветы жывуць у новай партыйнай Праграме, прынятай нядаўна XXII з'ездам Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Гэтую Праграму па праву называюць усе Камуністычным Маніфестам нашай эпохі.

Калі б бачыў зараз наш любімы Ільіч, як шырока кроцьць яго родная краіна, пракладаючы шлях у светлае заўтра для ўсіх прыгнечаных. Калі б мог ён убачыць, як высока лунае над светам пераможны сцяг, які ён узяў з рук Маркса і ўзняў над жабрацкай Расіяй. Як бы ўзрадаваўся Уладзімір Ільіч, убачыўшы нашу магутную эканоміку, перадавую навуку, сацыялістычную культуру. Якім бы шчасцем загарэліся яго вочы, калі б ён мог паціснуць рукі першым касманаўтам — грамадзянам Савецкай краіны і павіншаваць народ з нябачанымі поспехамі ў працы!

...Да Маўзалея няспынным патокам ідуць людзі. Патак працягнуўся аж ад Баравіцкіх варот. Тут і нашы сябры — замежныя госці, тут і шматлікія экскурсантаў, і людзі, якія прыехалі ў Маскву па службовых справах, і школьнікі, і байцы Савецкай Арміі.

Бясконцы патак. Вось да шарэн-

гі прыстройваюцца маладыя дзяўчаты.

— Ты першы раз ідзеш у Маўзалеі? — пытае адна.

— Не! Кожны год, калі бываю ў Маскве хоць праездам, іду сюды.

— А я — першы, — і глыбокае хваляванне гучыць у яе словах. Гэта гаворыць зусім маладзенькая дзяўчына — гадоў восемнаццаці.

Уперадзе стаяць калгасніцы з Башкірыі. Жанчыны акружылі адну. Яна — настаўніца сельскай школы, таксама з Башкірыі. Сустрэліся зямлячкі выпадкова: калгасніцы прыехалі на выстаўку, а настаўніца — на нараду селькораў у рэдакцыю «Учительской газеты». Яна ўжо крыху ведае Маскву і ў Маўзалеі была не адзін раз.

— Разумееш, кожны раз выходжу з Маўзалея і сэрца сціскаецца ад болю — чаму так мала жыў Ільіч, чаму ён не дажыў да нашых шчаслівых дзён...

Павольна падымаемся на ўзгорак Гістарычнага музея, ступаем на Красную плошчу, і да ног злітаюцца галубы. Іх безліч. На Краснай плошчы, дзе ў чэрвені 1945 года адбыўся Парад Перамогі і да падножжа Маўзалея былі кінуты варожыя сцягі, здабытыя ў баях, — мірна разгульваюць галубы! Так і павінна быць...

Чым бліжэй да Маўзалея, тым больш строгімі, засяроджанымі робяцца твары людзей. Праходзім каля трыбун, паварочваемся тварам да ўваходу.

Там стаяць вартавыя, яны нібы замёрлі на месцы, не зварухнуцца: яны ахоўваюць спакой самага Чалавечнага Чалавека... Гляджу на іх сур'ёзныя, крыху суровыя твары. Якія яны маладыя! Адкуль яны? Магчыма іх дзяды ішлі адгэтуль па закліку Леніна на вайну з Дзянікіным, Калчаком... Магчыма іх бацькі праходзілі тут у парадным маршы ў дзень Перамогі Вялікай Айчыннай вайны... Магчыма...

У нямым маўчанні праходзім міма, спускаемся па мармуравых прыступках у святая святых, дзе пакоіцца незабыўны Ільіч.

...Усё той жа магутны адкрыты лоб, светлыя валасы, моцна заплішчаныя павекі...

Вочы яго не ўбачаць ззяння рубінавых зорак на вежах Крамля. Але Ільіч жыве, ён разам з намі ў нашым пераможным поступу да камунізма!

Няхай гараць рубінавыя зоркі! У іх агні — агонь яго сэрца — яно асвятляе шлях прыгнечаным усяго свету!

Няхай гараць рубінавыя зоркі!

Н. ПІГУЗАВА

КЛОПАТЫ МАРЫІ ПАЎЛАЎНЫ

У сераду і нядзелю Марыя Паўлаўна Рагожнікава ўстае раней, чым заўсёды: у гэтыя дні да яе прыходзяць незвычайныя госці — жыхары дома № 87 па вуліцы Карла Лібкнехта. Сярод іх і дарослыя і дзеці. Таму ёй трэба перагледзець і расставіць кнігі на палічках, у скрыначках і проста раскласці на крэслах і стала так, каб кожны мог хутчэй знайсці тую, якая яму патрэбна.

Нарэшце кнігі падрыхтаваны да сустрэчы з чытачамі. Марыя Паўлаўна пачынае ўважліва праглядаць запісы на абанементах картках: трэба прадумаць, што каму парэкамендаваць чытаць. Вучань Алег Бабровіч чытае шмат і ўсё, што трапіць пад руку, неабходна за ім прасачыць, а вось рабочая будтрэста № 4 УНР-10 Галіна Бачышча любіць чытаць галоўным чынам часопісы, трэба будзе падбраць і прапанаваць ёй цікавыя кнігі. І так картка за карткай. Гэта адбірае шмат часу, бо чытачоў каля 80 чалавек.

А чацвёртай гадзіне звоніць званок, у пакой нясецца ўваходзіць група дзяцей. Самаму малодшаму з іх восем год — гэта Міша Кісялёў, вучань II класа 60 школы. Ён расказвае бабулі Марыі Паўлаўне аб прачытанай кнізе Багуміла Ржыга «Паездка Гонзіка ў вёску», пра самалёт «Стрыжэ» і просіць даць яму «Пошту» Маршака. Дзеці, што вучацца ў сёмым класе, просяць творы Лермантава, у восьмым — Фанвізіна, у шостым — Гогаля. Усім ім дазволена падыходзіць да паліц і ўзяць патрэбныя кнігі.

Да позняга вечара ў бібліятэку дома ідуць чытачы, і з усімі Марыя Паўлаўна гутарыць на самыя розныя тэмы. Часта ідзе гутарка пра нашу светлую будучыню — пра камунізм. І тады асабліва кантрасным здаецца расказ Марыі Паўлаўны аб тым, як яна яшчэ да Кастрычніка дванаццацігадовай дзяўчынкай пачала багатаць у кулакоў, а ў гады грамадзянскай вайны разам з усімі абараняла нашу маладую рэспубліку ад інтэрвентаў. Доўгія гады працавала бухгалтарам, а потым непрыкметна падкра-

лася старасць і заслужаная пенсія. На пытанне, ці не стамляе яе работа грамадскага бібліятэкара, Марыя Паўлаўна адказвае, што гэта ёй надае сілы і асаблівую цікавасць у жыцці.

Адкуль жа ўзялася гэтая бібліятэка?

У красавіку гэтага года пачалі збор кніг сярод жы-

Да Марыі Паўлаўны «на аганёк» забеглі актыўныя чытачкі Света Круцік і Тамара Бабровіч.

хараў дома. Прыносілі колькі хто мог. З. М. Багранцава — 50 кніг, Л. І. Макейчык — 15, Раманенка — 10. Усяго сабралі 350 кніг.

У высакароднай рабоце Марыі Паўлаўне дапамагае яе муж, пенсіянер, член КПСС з 1919 года, Павел Аляксандравіч Рагожнікаў. Гэта ён зрабіў палічкі, скрыначкі і стол для выдачы кніг.

Грамадскі пачатак усё шырэй уваходзіць у наша жыццё, у работу партыйных і савецкіх арганізацый, прадпрыемстваў, устаноў. Гэта сапраўдныя парасткі камунізма.

У Мінску на грамадскім пачатку арганізавана музычная школа, дзевяць клубаў, 14 бібліятэк. Грамадскі пачатак у рабоце мае вялікую будучыню, неабходна ўсяляк падтрымліваць яго.

Е. ЗЛОВІНА

Перадавы камплект ткацкага цэха—камсамолкі Людміла Скавародка, Ніна Бахмат, Кацярына Пінская, Валянціна Луханіна, Кацярына Пінчук, Тамара Калашнікова, зменны майстар Галіна Цэлікава і Ніна Панасюк.

БРЭСЦКІ ДЫВАНОВЫ

— **В**ОСЬ глядзіце, прыбылі дываны, — сказаў мне памочнік майстра ткацкага цэха Пётр Сіманаў, паказаўшы на аўтамашыну, даверху нагружаную вялікімі белымі цюкамі.

Я са здзіўленнем паглядзеў на іх, на свайго субяседніка і нерашуча вымавіў:

— Штосьці не падобна. Хіба гэта дываны?

Тады Пётр весела засмяяўся.

— Я так і ведаў, што не паверыце. Вядома, гэта яшчэ толькі сыравіна — шэрсць, штучны шоўк. Але паспрабуйце ўявіць усё, што з гэтымі цюкамі адбудзецца, ну, хоць бы на працягу адных-двух сутак, і вы ўбачыце дываны — вялікія і малыя, розных колераў і адценняў... Але навошта шмат гаварыць, — абарваў ён сваю думку, — пойдзем, паглядзім.

Ён павёў мяне кудысьці ўніз, у прасторны светлы цэх. І першае, што мне кінулася ў вочы, — былі кветкі.

Пышным букетам палымнелі яны ў цэнтры вялікага, расквечанага яркімі фарбамі дывана. Павольна рухалася палатно, заціснутае ў цісках валікаў стрыгальнай машыны. Прайшло колькі мінут, і дыван, з акуратна падрэзаным ворсам, абшывы па краях, ужо быў гатовы да адпраўкі.

У далёкае падарожжа адпраўляецца прадукцыя Брэсцкага дывановага камбіната — першыя сямігодкі. Не толькі ў Мінску, Гродна або ў іншых гарадах і вёсках рэспублікі можна ўбачыць брэсцкія дываны. Яны карыстаюцца добрай славай у Маскве і Ленінградзе, Кіеве і Львове, у Тбілісі і Мурманску. Нават у Сярэдняй Азіі, на радзіме дывановай вытворчасці, беларускія дываны заважалі сабе заслужаную папулярнасць.

Цяпер я зразумеў словы Пятра Сіманава — гэтага энтузіяста камбіната, аднаго з лепшых рацыяналізатараў, сказаныя ім там, на версе, ля аўтамашыны. Калі для мяне цюкі з шэрсцю і шоўкам былі проста сыравінай, то для яго — гэта была ўжо гатовая прадукцыя. З маланкавай хуткасцю ён нібы ўбачыў у іх дываны, у думках ахапіў увесь складаны тэхналагічны працэс дывановай вытворчасці.

А яшчэ лепш зразумеў я яго тады, калі крок за крокам пазнаёміўся з натхнёнай працай калектыву брэсцкіх дываноўшчыц. Амаль усе яны прыйшлі сюды са школьнай парты. Атрымаўшы сярэдняю адукацыю, дзяўчаты смела ўступілі на працоўны шлях, і зараз, праз паўтарадва гады работы, па праву носяць ганаровае імя савецкага рабочага.

Паглядзіце на іх, калі шумнай, рознагалосай чародкай выходзяць яны з варот камбіната пасля змены. Пачуццё задавальнення, усведамленне свайго ўкладу ў агульную справу будаўніцтва камунізма напісана на іх тварах. Так, гэта ідзе маладое пакаленне рабочага класа!

... Прадзільны цэх. Велізарнае светлае памяшканне напоўнена мерным шумам часальных, прадзільных і круцільных машын. Нібы ваўчкі, хутка-хутка круцяцца сотні верацён, намотваючы тонкія ніткі пражы.

Але вось, то на адным, то на другім верацёнах ніткі абрываюцца. Тады высокая светлавалосая жанчына спрытна, ледзь улоўнымі рухамі пальцаў ліквідуе, як тут кажучы, абрыў. Яна хутка ідзе каля доўгага раду верацён, уважліва сочычы за іх работай.

Сапраўдным майстрам сваёй справы стала Любоў Радванюк. Яе выпрацоўка амаль ці не вышэй, чым ва ўсіх у цэху.

Колькі цвёрдасці, спакойнай упэўненасці ў постаці гэтай маладой жанчыны. Пазней я даведаўся, што ў яе сям'я: муж — шафёр, двое дзяцей — трохгадовая Алачка і васьмігадовая Светачка. Даведаўся, што яна завочна вучыцца на другім курсе Мінскага тэхнікума лёгкай прамысловасці. І, вядома ж, нялёгка даводзіцца Любоў Васільеўне, калі пасля работы, пасля ўсіх сямейных спраў садзіцца яна познім вечарам за падручнікі.

Любоў Радванюк, як і яе напарніца — таксама Любоў — Курьга, як і іншыя сяброўкі на рабоце, з нядаўняга часу перайшла на абслугоўванне 120 верацён замест 90.

— Цяпер і нашы настаўнікі за намі ідуць, — гавораць брэсцкія прадзільшчыцы, маючы на ўвазе, што віцэбляне таксама перайшлі на абслугоўванне такой жа колькасці верацён. А настаўнікамі іх называюць таму, што першая група прадзільшчыц і ткачых — тых, хто пачынаў сваё працоўнае жыццё разам з нараджэннем у Брэсце другога ў рэспубліцы дывановага камбіната, вытворчую вывучку прайшлі ў Віцебску, у сваіх таварышаў.

Іх было тады, у 1959 годзе, семдзесят дзяўчат, учарашніх школьніц. Яны прыехалі на Віцебскі камбінат, хадзілі па цэхах, прыглядаліся да бывалых ткачых і вучыліся — упарта, настойліва. І якая была вялікая радасць, калі іх дапусцілі, урэшце, да станкоў! Тут яны і атрымалі свае першыя рабочыя разрады.

... Сёння ў Олі настрой добры. Учора, як і ва ўсе папярэднія дні, норма зноў перавыканана: замест 4,65 метра саткана 5,30 метра дывана. І сёння напэўна будзе не менш.

Глядзіш, як хутка Оля Нікіцюк і яе напарніца Таня Новікава перакідваюць адна другой калодку скрозь доўгія белыя ніткі пражы, як спрытна то адна, то другая грабянцом старанна падганяе шарсцяныя стужачкі, падганяе, каб малюнак дывана быў не скошаным, а дакладным, і думаеш: вось і з'явіліся ў гэтых дзяўчат, як і ў дзесяткаў іх аднагодкаў, майстэрства і вопыт, вось і прыйшло тое натхненне, без якога нельга працаваць па-сапраўднаму, творча.

Худзенькая, невысокая Оля, з быстрым козіркам цёмных вачэй — аўтарытэтны чалавек у калектыве свайго

Лепшая прадзільшчыца Любоў Радванюк і загадчыца прадзільнай вытворчасці камуністка Аляксандра Кісялькова.

камплета. Яна камсорг, важак, кіруе дваццацю дзвюма камсамолкамі. І, трэба сказаць, кіруе добра.

У мінуту адкрытасці Оля прызналася:

— Ведаеце, яшчэ ў школе я марыла аб тым, каб стаць юрыстам. Нават і цяпер наведваю прававы факультэт універсітэта культуры пры ДOME прафсаюзаў. А стала вось ткачыхай. Ткачыхай... — задумаўшыся аб нечым сваім, сказала Оля. Потым, нібы адганяючы ад сябе нахлынуўшыя ўспаміны, з жывасцю дадала: — І добра, што стала ткачыхай. Сэрца радуецца, калі бачыш вынікі сваёй працы, калі чуеш добрае слова аб нашых дыванах.

«Сэрца радуецца!» — добра сказала Оля!

Я ўспомніў пра гэтыя словы, калі размаўляў з многімі іншымі маладымі ткачыхамі і прадзільшчыцамі камбіната. Успомніў, калі сустрэўся з дзвюма неразлучнымі сяброўкамі — Галіяй Самаркінай і Тамарай Рындзінай. Здавалася, цяжка было б, на першы погляд, знайсці двух такіх розных людзей. Сярэдняга росту, поўная, жыццярэдасная рагатуха Галія і высокая, хударлявая, крыху сухаватая, стрыманая Тамара. Але як дапаўнялі яны адна другую!

І вось я стаю ля станка № 42, якраз насупраць адных з дзвярэй ткацкага цэха, напоўненага грукатам машын. Стаю і захапляюся бездакорнай работай дзяўчат. Вядома, далёка не адразу прыйшло гэтае ўменне. Шмат тыдняў і месяцаў мінула, пакуль маладыя майстры сталі, нарэшце, добрымі ткачыхамі. Галіна, якая з дзяцінства захаплялася маляваннем, асабліва ўмела, тонка, з вялікім мастацкім густам тэ дываны.

Аднойчы, сустрэўшыся з ёю пасля змены і, вядома, разам з Тамарай, мы загаварылі пра работу на камбінаце, пра яе будучае. Яна сказала:

— Вельмі хочацца мне вучыцца. Вырасла ў гэтым годзе абавязкова паступіць у Мінскі тэхнікум лёгкай прамысловасці і абавязкова на мастацкае аддзяленне.

Добрае імкненне ў дзяўчыны! Навучыцца ствараць новыя малюнкi беларускіх дываноў, такія малюнкi, якія радалі б вока чалавека, выходзілі ў яго пачуццё цудоўнага — высакароднае імкненне.

Цікавая дэталі: штодзённа пасля змены Галія, прыйшоўшы дадому, уносіць у акуратні разграфлёны аркуш паперы паказчыкі сваёй работы. Чырвоным алоўкам адзначаецца перавыкананне дзённай нормы. І, трэба сказаць, што такіх паметак на гэтым аркушы большасць.

... У дні гістарычнага XXII з'езда КПСС брэсцкія дываноўшчыцы, як і ўсе савецкія людзі, сталі на працоўную вахту. З гонарам выканалі яны свае абавязавыя дзелы, даўшы звыш плана тысячы квадратных метраў дываноў. Працягваючы гэтую вахту, яны за мінулы год выпрацавалі больш трохсот тысяч квадратных метраў дываноў — вышэй планаванага задання.

... Вечарамі ярка гараць агні ў велізарных карпусах трохпавярховага будынка Брэсцкага дывановага. Становіцца ля сваіх рабочых месц Оля Нікіцюк і Таня Новікава, Галія Самаркіна і Тамара Рындзіна, Юлія Саўчанка і Любоў Радванюк, становяцца дзесяткі іншых маладых ткачых і прадзільшчыц, становяцца тыя, чыімі рукамі ствараюцца прадметы быту савецкіх людзей. І думаеш: выйдуць са сцен камбіната дываны, зробленыя працавітымі жаночымі рукамі, разыдуцца яны ў блізкія і далёкія месцы краіны і раскажуць аб славе брэсцкіх майстроў.

3. ІЛЬЕЎСКІ

З першых дзён на Брэсцкім дывановым камбінаце працуе ткачыца Рая Жук. Яна выпускае прадукцыю толькі выдатнай якасці. Рая вучыцца заводна на другім курсе Ленінградскага тэкстыльнага інстытута.

Фота Л. Папковіча.

Дзвончы на-гаганайску

ШВЕЙНЫЯ машыны «Орша»... Хто з жанчын не ведае пра іх. «Оршу» можна ўбачыць не толькі ў кватэрах беларускіх гарадоў і вёсак, але і ў кватэрах шахцёраў Данбаса, у калгасніц Украіны, Сібіры. Ды і за рубяжом не ў адным доме могуць сустрэць беларусы сваю зямлячку. Добрая машына.

Вось на гэтым заводзе і знайшла сваё шчасце Аляксандра Хажайнава. Пачала працаваць яна ў лака-арнаментным цэху прастай рабочай. Усім прыйшлася па сэрцу гэта ветлівая, спакойная жанчына. Нядоўга хадзіла Аляксандра ў «радавых», неўзабаве яе прызначылі майстрам.

Вось дзе па-сапраўднаму праявіліся яе здольнасці — арганізатар і наватара. Яна ведала, што ў тэхналогіі лакафарбавых пакрыццяў дэталей ёсць недахопы, і не мірылася з імі. Ішла ў партыйную арганізацыю, хадайнічала перад дырэкцыяй і настойліва дабівалася ліквідацыі недахопаў у арганізацыі працы.

Асабліва адставаў участак экспертных машын. Участак гэты прыносіў шмат непрыемнасцей і цэху і заводу.

І вось аднойчы па радыё перадалі пра пачын Валянціны Гаганавай.

«А што калі мне пайсці на адстаючы участак экспертных машын», — падумала тады Хажайнава.

Стрымана сустрэў новага брыгадзіра калектыву, холадна аднеслася спачатку большасць работніц да закліку брыгадзіра працаваць па-новаму — без браку, выконваць нормы выпрацоўкі, падняць дысцыпліну.

Зноў Хажайнава ўзялася за ручку пульверызатара, паказваючы, як трэба працаваць. Уважліва сачыла за работай кожнай пульверызатаршчыцы, спакойна рабіла таварыскія заўвагі, тлумачыла тэхналогію лакавання і афарбоўвання, прывідала непрымальнасць да недахопаў.

І брыгада, якая лічылася самай адстаючай, раптам нібыта на крыллях рванулася ўперад.

Якая ж сіла зрушыла яе з месца? — Настойлівасць брыгадзіра-камуніста ў дасягненні высакароднай мэты, гарачае жаданне запаліць у душы кожнага члена брыгады імкненне змагацца за гонар свайго калектыву, вера ў яго сілы.

Прайшло два месяцы. За гэты час брыгада выйшла ў лік «сярэдных», а праз тры месяцы заняла першае месца ў цэху.

Хажайнава моцна пасябрала з работніцамі, здавалася, ніякая сіла цяпер не разлучыць яе з дружным, вясёлым і жыццярэдасным калектывам. Але давалося неўзабаве развітацца з перадавой брыгадай. Сакратар цэхавай партарганізацыі Хажайнава не магла спакойна і абыякава глядзець на справы брыгады пульверызатаршчыц, якой кіравала Паша Бялкоўская. Брыгада тапталася на апошнім месцы.

Аднойчы вярнулі ў брыгаду адразу 200 забракаваных галолак.

— Няякасны лак — вось і забракавалі партыю, — апраўдвалася Бялкоўская, разводзячы рукамі.

— Справа не ў якасці лаку. Проста вы не захоўваеце тэхналогію, не хварэеце па-сапраўднаму за якасць прадукцыі і гонар калектыву, — абуралася Хажайнава. — Дайце мне дзесяць галолак і я дакажу вам, што гэта сапраўды так.

На вачах усёй брыгады яна адлакіравала дзесяць галолак — хутка і якасна.

Пасля гэтага выпадку на агульным цэхавым сходзе разбіралася пытанне аб рабоце брыгады Бялкоўскай.

Рэзка крытыкавала Бялкоўскую сакратар цэхавай партарганізацыі.

— Гаварыць аб чужых недахопах лёгка. А ты вось стань на маё месца, ды і паспрабуй навесці парадак, — папранула Хажайнаву Бялкоўская.

І вось па асабістай просьбе

Хажайнава зноў накіроўваецца ў адстаючую брыгаду.

Цяжка было ламаць старыя парадкі, з якімі мірылася Бялкоўская. Многія члены брыгады выконвалі нормы выпрацоўкі на 80—95 прац., дапускалі брак пры лакаванні і фарбаванні дэталей; не было сапраўднай дружбы.

Для растлумачэння тэхналогіі ў брыгаду сталі запрашаць майстроў, тэхнолагаў. Выклікалі на спаборніцтва перадавую брыгаду цэха, якой кіравала Еўдакія Кучура. Некаторыя рабочыя з іроніяй глядзелі на спаборніцтва адстаючай брыгады з перадавой: куды, маўляў, зайцу мерацца сіламі са львом.

Але скептыкам давялося перамяніць думку. Брыгада Хажайнавай з кожным месяцам набірала тэмпы, вось яна ўжо абганяла восем брыгад цэха і падышла ўшчыльную да брыгады Еўдакіі Кучура. Дружна і бурна спаборнічалі гэтыя калектывы. Працавалі пад лозунгам: «Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго». За выдатныя паказчыкі абедзвюм брыгадам было прысвоена званне калектываў камуністычнай працы.

У лютым месяцы трэцяга года сямігодкі на цэхавым сходзе падводзіліся вынікі спаборніцтва дзесяці брыгад цэха за студзень. Першае месца з уручэннем чырвонага вымпела

было прысуджана пульверызатаршчыцам брыгады Хажайнавай, другое — брыгадзе Кучура.

— Мы назаўсёды выкінулі са свайго лексікона словы «брак» і «адстаючая пульверызатаршчыца», — з гонарам гаварылі ў гэты дзень Аляксандра Хажайнава і работніцы яе брыгады Паша Бялкоўская і Любоў Пакатаева.

Калектыв брыгады дружна падтрымаў пачын масквічоў змагацца за лепшую ў свеце марку прадукцыі. Пульверызатаршчыцы рабілі ўсё для таго, каб іх прадукцыя была толькі выдатнай. Надышоў час стварыць у цэху першую комплексную брыгаду, таму што новая арганізацыя працы комплексных брыгад значна садзейнічае росту прадукцыйнасці.

Напярэдадні XXII з'езда КПСС у цэху з'явілася першая комплексная брыгада, у якую аб'ядналіся тры брыгады пульверызатаршчыц. На чале яе партарганізацыя цэха паставіла Аляксандру Хажайнаву — добрага арганізатара, байца пярэдняга краю сямігодкі.

Новыя гарызонты адкрыліся перад ёй, новыя задачы ставіць само жыццё, новы калектыв становіцца пад яе кіраўніцтва.

Святаслаў ЯРКОВІЧ,
інжынер завода
швейных машын.

г. Орша.

Абавязацельствы выкананы.

Члены сельгасарцелі «Вялікі Кастрычнік» Карэліцкага раёна ўзялі абавязацельства надаць 380 цэнтнераў малака ў год на кожныя 100 гектараў сельгасугоддзяў. З гэтай задачай яны паспяхова справіліся. Па надоях малака калгас моцна трымае першынство ў раёне.

На здымку: на перадавой ферме калгаса «Вялікі Кастрычнік».

Фота А. Перахода.

Сцяпан АЛЕКСАНДРОВІЧ

Мал. Р. Кудрэвіч.

Удовіна Хата

У лістападзе 1962 года савецкі народ будзе шырока адзначаць 80-годдзе з дня нараджэння выдатнага беларускага паэта Якуба Коласа.

Пісьменнік Сцяпан Александровіч падрыхтаваў да друку аповесць «Ад роднае зямлі...», якая прысвечана маленству і юнацкім гадам народнага паэта Беларусі. Ніжэй друкуем урывак з аповесці.

НЕЯК раз, ідучы з Новага Свержання, заглянуў у леснічоўку колішні сусед Грышка Белы — шчупленькі мужчына гадоў пад пяцьдзесят. Быў ён у зрэбнай сарочцы невыразнага колеру, шарачковых нагавіцах, падперазаных пугам.

Грышку ведалі ва ўсёй ваколіцы як гаваркога і вясёлага чалавека, які ніколі не падаў духам. Жылося яму нялёгка: на сваю сям'ю з васьмі едакоў ён меў толькі дзве дзесяціны пяску ў Канцывалаках. Некалі сёе-тое Белы падзарабляў у лесе, ганяў платы, але падарваўся на рабоце, доўга хварэў і цяпер, як ні трапляўся, дайшоў да ручкі.

— Ну, як ты, Грышка, гадуешся? — запытала гаспадыня ставячы госьцю міску крупніку.

— Ды нішто! — адказаў Грышка, беручы лыжку. — Кідаюся то бокам, то скокам, то скачучы, то плачучы... От, як той казаў, клеваю памаленьку... Вясною дажыўся быў да таго, што хоць зубы на паліцу палажы. Грошай ні капейкі, дроў ні паленца, скаціне няма чаго падкінуць. Хоць жывым ідзі пад крыж у Церабязы... Дзякуй добрым людзям, што не далі з голаду памёрці... Як яно ўжо давядзецца з даўгамі разлічвацца — адзін гасподзь ведае... Ну, сонца нізка, шабас блізка, — пара дахаты... Тымчасове бывайце здаровы! Каб у вас у дамочку, у садочку, у хлявочку, у полечку ўсё радзіла і пладзіла!..

Увечары, калі Кастусь сеў за свой сшытак, Грышкавы словы не выходзілі з галавы. І на паперы самі лажыліся радкі:

Эх, наперла ліха-гора!
Ні сянiны, ні зярна.
А тут снег яшчэ не скура
Згоніць цёплая вясна.

У кішэні ні грашынкi,
Хата поўная дзятвы!
Ні паленца, ні лучынкi —
Хоць у землю лезь жывы.

Папалілі, пераелі, —
Нічагутка, ані ў зуб!
Хлеба толькі да нядзелі,
На два разы толькі круп!

А даўгоў ты нахватаўся,
Таму дзесяць, таму пяць...
Ось дзе, Грышка, ты папаўся:
Чым ты будзеш аддаваць?

— Дальбог складна атрымалася, — пахваліў Кастусь дзядзька Антось, калі пляменнік прачытаў яму верш. — Ну, яшчэ раз скажы, каб я запомніў... Сустрэну Грышку, дык яму перакажу...

* * *

Каля сядзібы ўдавы Сынклеты Кастусь не мог праходзіць спакойна.

Тут сама кідалася ў вочы страшэнная беднасць і ўбогасць: маленькая хата з пазелянелаю ад моху страхою, што наехала на падслепаватыя акенцы, як вялікая не па росту шапка на вочы чалавеку. Пад адным плехам дзіравы хляўчук, трохі зводдалеку гуменца з пахіленымі шуламі, падобнае на стары чарвівы грыб-баравік. На двары нейкая пустка, валяюцца паламаныя весніцы; у агародзе, абаятым у адну жэрдку, зелянее на пяску марная бульба...

Аднойчы ў леснічоўцы зайшла гаворка пра ўдовіна жыццёбыццё.

— Нялёгка жывецца Грышку, — сказаў дзядзька Антось, — але беднай Сынклеце яшчэ горай... Падумаць толькі — усё сама ды сама... Дзяўчаткі растуць, але што з таго, калі няма мужчыны ў хаце...

Кастусь моўчкі слухаў дзядзьку. Потым дастаў з-пад бэлькі сшытак, на вокладцы якога было напісана «Беларускія вершы», адгарнуў чыстую старонку і старанна вывеў: «Удовіна хата».

...У пятніцу пасля снедання дзядзька Антось пачаў збірацца ў Мяшукі малоць жыта і ямень. Кастусь памог узлажыць мяхі на воз і запытаў:

— А можа, я паеду?

— Ну, калі маеш ахвоту... Паехалі...

— Ды я адзін спраўлюся.

— Як сабе хочаш, — адказаў дзядзька. — То я пайду малаціць.

Кастусь з маленства любіў ездзіць у млын.

Схадзіць у госці да цёткі Тарэсі ў Лугаватую, паехаць з дзядзькам у Сыркінаў млын — было для дзяцей самай вялікай радасцю. Дарога ўвесь час ідзе лесам, дзядзька дае па чарзе кожнаму хлопцу лейцы ў рукі. А едучы дамоў, заверне ў Акінчыцах да цёткі Хрумы і купіць сітніцы або цукеркаў.

Кастусь выязджаў ужо з двара, калі выбег з агарода Юзік і з плачам кінуўся наўздагон. Хлопец прыпыніў Сівака і ўзяў малога на воз.

Кашлатыя елкі і выносістыя хвой абступалі дарогу. Часам трапіліся паянкі, укритыя пенчукамі і хмызняком.

Юзік увесь час распытваў брата:

— А куды вунь тая дарога пайшла?

— Гэта туды, на Ласток, дзе мы некалі жылі.

— Глянь, глянь, Кастусь! Што за птушка з такім страшным носам?

— То крыжадзюб...

Лес расступіўся, і дарога выбегла на палетак, дзе жаўцела ржышча, зелянелі вузенькія палоскі бульбы, а збоку стаяла купка бярозак.

Неўзабаве бліснула пакручастая стужка рачулікі, а потым паказаўся і вадзяны млынок, які прытуліўся на краю возера пад старымі вербамі. Яшчэ здалёку было відаць, што сёння ёсць завознікі: некалькі падвод стаяла на грэблі каля млына.

Кастусь прывязаў каня і зайшоў у расчыненыя дзверы, адкуль прыемна пахла свежай мукой. У нізенькай будыніне стаяў глухі гул, трэслася падлога.

— А, пане настаўнік! Давайце сюды ў нашу кумпанію, — пачуўся голас Грышкі Белага аднекуль збоку.

Семінарыст глянуў у цёмны кут, дзе на мяхах сядзела некалькі мужчын. Відаць, Грышка забяўляў завознікаў казкам. Кастусь гукнуў Юзіка і прысеў ля дзядзькоў.

— ...Дык вось сабраліся святыя Мікола і Пётра купляць коней, — расказваў Грышка. — Даў ім бог па жмені грошай, па бохану хлеба і куску сала на брата. Ідуць гэта яны ды ідуць. Але тут па дарозе карчма трапілася. Мікола і апостал Пётра любілі дзюбнуць... Спачатку па чарцы, пасля па другой і прапілі яны ўсе грошы. Назаўтра праспаліся, выйшлі на дарогу і чухаюць патыліцу... Ажно бачаць — бягуць два табуны коней. Пётра ўскочыў на першага каня, табун за ім. Мікола тады скакець на варанога жарабца, што вёў другі табун. Гоняць святыя коней і пацяшаюцца, што так ім лёгка ўдалося...

Не ведаюць яны, што іх куплю бачылі варона і зязюля. Прывялі коней, а бог і пытае: «Купілі коней?» «А як жа, купілі...» «А сведкі ў вас ёсць?» «Не, сведак няма». Тут якраз ляціць варона. Бог і пытаецца ў яе: «Ці не бачыла ты, варона, як яны коней куплялі?» «Кра-кра-лі! Кра-кра-лі!» — адказвае варона. На той час прыляцела сюды і зязюля. «Ку-ку-пілі! Ку-ку-пілі!» — заікаючыся, крыкнула яна. Мікола і Пётра ўзрадаваліся, што хоць зязюля цягне іх руку, і гавораць: «Кукуй, кумка, за гэта толькі да Пятра, а пасля можаш адпачываць... А ты, варона, трасца тваёй галаве, каркай увесь год без продыху...» Так вось яно было! — закончыў Грышка і змоўк.

— Дзядзечка, яшчэ што-небудзь, — папрасіў нейкі дзяцюк.

— Не, браток, — адказаў Грышка, — цяпер папросім настаўніка, каб ён нам які свой вершык раскажаў... Ён па-нашаму, па-простаму вершыкі складае...

— Ніякі я не настаўнік...

— Ну, не аднеквайся, чалавеча!

— Свае людзі, чаго там.

— Давай, давай, Міцкевіч!

— Калі вы так просіце, то няхай, — Кастусь устаў з мяха і пачаў:

З краю вёскі сірацінай
Заняпала хата.

Тут не ладзяць вечарынак,
Не прадуць дзяўчата.

Спыхнелі броўны ў сценах,
Вырас мох на стрэсе.
Сыра ў хаце, пуста ў сеньях,
Глуха, як у лесе.

Прытуліўся хлёўчык збоку,
Як дзіця да маткі.
Смутна сэрцу, нудна воку,
Як зірнеш на хатку...

— Скажы ты мне, браток, такую штуку, — гаварыў Грышка Кастусю, калі той скончыў расказваць верш. — Ці не пра Сынклету гэта? Пра яе? Я так і думаў... А цяпер скажы мне яшчэ, адкуль ты так пра маю жытку ведаеш? Хлеба толькі да нядзелі, на два разы толькі круп! У хаце маёй, здаецца, не быў, а ўсё цюцелька ў цюцельку праўда... Глядзі, тымчасовае як бывае!.. — дзівіўся Белы і, прыцмокваючы, круціў галавою...

В ЕЦЕР уладна ломіцца ў дзверы, скуголіць у трубе. Сухі калочы снег стукае ў вокны, нібы хтосьці нябачны кідае прыгаршчы пяску. Мяце, другі дзень мяце. У такую непагадзь добра сядзець ля напаленай печы і пад свіст мяцеліцы слухаць бабуліныя расказы.

Бабы Ользе ўжо за дзевяноста. Пабачыла на сваім вяку нямала, а яшчэ больш чула ад людзей. Час зморшчыў, сагнуў яе, але памяць захоўвае ўсё да самых дробязей.

— Вось калі мой бацька, а твой прадед, служыў лесніком у пана... — пачынае бабка сваю чарговую болю. Жэня падрыхтавалася слухаць.

За сцяной глуха стогне бацька. Другі месяц не падымаецца ён з пасцелі. Цяжкая хвароба скруціла, не адпускае. Урачы прыпісалі ўсялякія лякарствы, маці травам пайла, але хвароба не праходзіць. Стогне стары ляснік. І не столькі ад болю. Усё здаецца яму, нібы сякера ў лесе стукае, а то піла павіскае. Нельга за выццём ветру пачуць стук сякеры, ды і лес не так ўжо блізка. Разумее гэта ляснік. Але што зробіць — мроіцца такое. Абледзянелая галінка стукае ў акно, а старому здаецца — лес кліча. Кліча лес. Бадай што, дваццаць год як з жывым размаўляў, кожны шорах яго разумее, а ён у падзяку таямніцы свае даверліва раскрываў.

Жэні шкада бацьку. Кожны вечар, колькі памятае яна, закінуўшы за плечы стрэльбу, ішоў ён у лес. Іншы раз уначы прачнешся — няма бацькі. У абход, значыць, пайшоў. Дзень і ноч у лесе. Работы ў яго нямала — лес, як сад, догляду патрабуе: там прарэдзіць трэба, там расчысціць, там новыя саджанцы пасадзіць, а дзе прасачыць, як прыняліся падсадкі. А, бывае, з'явіцца ў лесе ліхі чалавек, птушка толькі на яйкі села, а ён паліваць задумаў. А іншы з сякарай прывалачэцца. Як вартаўнік стаіць ляснік. Так было заўсёды. Жэня памятае гэта з дзяціства.

Пачыналася лета, бабку Ольгу з зялёнагабору не выпячнеш. Збірае розныя травы, ягады. А грыбная пара надыйшла, усе месцы ведае: тут лісічкі-сястрычкі водзяцца, а за пагоркам — усём грыбам грыб — баравік, у маладым хвойніку — маслякі-дружбакі. Бабка ідзе, а за ёй унучка, як хвосцік, бяжыць. І ўсё ведаць хоча — і дзе? І чаму? І як? Бабка радасна, што ўнучка такой цікавай расце, яна расказвае, таямніцы прыроды раскрывае, вучыць разбіраць шматгалосую мову птушак, чытаць тайношныя жыхароў лесу.

Падраства Жэня, і бацька, ідуць у абход, пачаў браць яе з сабой. Цяпер не было ў вёсцы равеснікаў, хто б лепш за яе ведаў самыя грыбныя і ягадныя мясціны. Вясной, толькі згоніць снег, сніа-вокае прывітанне пасылае падснежнік дацкі ляснік. Беласнежны ландыш хінецца да ног дзяўчыні. А там, на ўзлеску, выглянула і сарамліва зарумянілася першая сунічка. Кланяецца цёмнай шапкай грыб-баравік. Бярэ Жэня грыб асцярожна, падразае карэньчык, пакідае грыбніцу, ды і месца запамінае. Ведае, зробіць так, можаш зноў прыйсці — вырасце новае грыбное пакаленне. Так вучылі яе бацька і бабка.

Пудоўна ў лесе летам. Здаецца, не выходзіў бы цэлымі днямі з зялёнага царства. А ўвосень хіба горш? Залатам загароўца бярозкі, зыркні полымем

чырванее асінік. Нацягнула танючкія струны асенняе павудінне, ловіць у сваю сетку гукі прыглушанага лесу. Успыхнулі дрэвы апошняй фарбай, накісаваліся і пакарна скідаюць святочны ўбор. Шамаціць пад нагамі лісце, шапча штосьці сумнае. Толькі сосны ды елкі горда ўзняліся галовамі, зімой іх зялёнае ўбаранне яшчэ больш прыгожае.

Лес заўсёды здаваўся Жэні ласкавым і ўтульным. Не, не заўсёды. Быў час, калі яна баялася яго. Аднойчы, памятае Жэня, усхваляваным вярнуўся да дому з абходу бацька. Доўга шаптаўся з Віктарам. Старэйшы брат Жэні тады таксама працаваў лесніком участка. Шапталіся, спрачаліся, а потым, узяўшы стрэльбы, пайшлі. Вярнуліся к вечару, стомленыя і ўстрывожаныя. Зноў шапталіся і зноў спрачаліся.

А па вёсцы паўзлі чуткі. Ад дома да дома перадавалі аднасьлячанае трывожнае навіну: у лесе з'явіліся ліхадзеі. Хаваліся ад правосуддзя тыя, каму не да спадобы прыйшліся Саветы ў 1939 годзе, хто верай і праўдай служыў у час вайны фашыстам. Людзі адбудоўвалі дамы, спаленыя немцамі, араі, сеялі і ўбяралі ўраджаі. У бяспэчнай злосці бандыты рабілі налёты на вёскі. Стала небяспэчна паказвацца на лясных дарогах. Міліцыя працэсвала лясныя, звярталася за дапамогай да насельніцтва бліжэйшых вёсак.

Позна ўвечары ў дом лесніка пастукала. Дзверы адчыніла маці. Бесцэрмонна адштурхнуўшы, уварваліся ў дом. Усё ўзнялі ўверх нагамі. Ні бацькі, ні брата дома не аказалася. Груба вылаяўшыся і прыгрозіўшы з тым-сём разліччца, начныя госці пайшлі. Маці нібы акаямянела, ні слова не вымавіла пры іх, а як толькі пайшлі — дала волю слязам. Такой і застаў яе бацька. Пераскокваючы з аднаго на другое, расказала маці пра начны візіт. Бацька з Віктарам перагледзіліся.

— Значыць, заўважылі. Баяцца, значыць. Цягнуць нельга, ды і небяспэчна. Нічога не зразумела Жэня тады з гэтых слоў. Толькі маці яшчэ гучней загаласіла.

Цяпер, калі Віктар з бацькам ішлі ў абход, бабка спалохана хрысціла іх

услед, а маці з трывогай пазірала ў акно.

Невядомыя прыходзілі яшчэ некалькі разоў. Бацькі дома не было, а Віктара аднойчы засталі — моцна збілі і схаваліся ў лесе. Вось тады зялёны бор здаваўся Жэні страшным. Баялася хадзіць адна.

Але хутка да Лялькаўшчыны дайшлі новыя чуткі. Бандытаў з лесу выкуралі. Аднасьлячана, чула Жэня, гаварылі, што адбылося гэта не без дапамогі леснікоў Лантасаў. Сам бацька пра гэта ніколі не заводзіў размову. На роспытты дачкі

Нястрымна захацелася да людзей. І Жэня павярнула назад.

Вёска клікала мігатымі агенчыкамі, пахам жыцця. Усё бліжэй, бліжэй сяло. А на сэрцы ў дзяўчыны цяжка і самотна. Няма сіл увайсці зноў у хату, сустрэць запэўнены позірк бацькі і сказаць, што збаялася, не дайшла да лесу. І зноў слухаць гаротныя стогны і ўздыхі хворага.

Жэня рашуча падыйшла да суседняга дома, дхеня пастукала.

— О, позні госць, — сустрэла на парозе гаспадыня. І прпускаячы ўжо

Гаспадыня лесу

адмоўчаўся. Толькі аднойчы паказаў ёй у лесе, у самых зарасніках, зямлянку, якая абвалілася.

— Бачыш, на зімоўку ўладжваліся. Ды не выйшла. Нор мышыных накапалі. Думалі схаватца, гадаўе, — бацька махнуў рукой. — Было, ды быліяном зарасло. Погань знішчылі, паветра чыстае. Чуюш як лес пахне? А ну, скажы, якая птушка голас падае?..

У гусчары залілася івалгі, і ўжо не хацелася думаць пра бандытаў. Было радасна, што ўсімхаецца сонца, пахне лес, спяваюць птушкі. Радасна было кроцьць побач з бацькам і адгадаць яго загадкі: чый след на сцежцы, якая птушка спявае, чыё гняздо разбурана?..

...Стогне стары ляснік. За акном ноч, а сон не ідзе да яго. Удзень сябры-леснікі заходзілі. Гаварылі пра тое-сёе, а між тым хтосьці сказаў, што бачылі ўрані нейкіх незнамых ля лесу. Вось і чуюцца лесніку павіскаванне пілы, стук сякеры, рокат матора.

Не чуе Жэня расказу бабкі. Хваляванне бацькі перадалася і ёй. Саскочыла з печы, уздзела кашушок, закруціла хустку.

— Куды ты сабралася? — устрыянулася бабка.

— У лес іду, — кінула ўнучка.

— Бог з табой, — ахнула старая. — Ноч на дварэ.

Грукнулі дзверы ў сенцах. Жэня ўжо не чула бабчыных слоў. Збегла з ганка. Паклікала сабаку. Мільта, радасна скавытнуўшы, залілася брэхам. Яе падтрымалі ў суседніх дварах. Вёску напоўніў сабачы хор. Жэня выйшла за сяло. Ноч хоць і не была цёмнай — недзе за хмарамі каціўся сваёй дарогай калабок месяца, — але снежная замеч перашкаджала разгледзець навакольнае. Дробны, як пыл, сухі снег насіўся ў паветры. Парывы ветру ўзнялі з зямлі снежныя воблакі.

Ужо не чуваць гукаў вёскі. Навокал магілёна цішыня, толькі снег паскрыпае пад нагамі. Чорным сілутам цямнее ўперадзе лес. Зрабілася жудасна.

дзяўчыну ў дом, з трывогай запытала:

— Здарылася што-небудзь?

— Не, нічога. А мужчыны вашы дома? — І пачуўшы знаёмыя галасы, Жэня з палёгкай уздыхнула.

Да лесу ішлі ўтраіх. Мужчыны пасмейваліся з лесніковай дачкі. Жэня абцягнута чырванела, але крочыла памужчынску шырока, прыслухоўвалася да лясных шорахаў.

Абышлі ўчастак. Усё спакойна. Лес дрэмле. Вечер забытаўся ў вершалінах дрэў і сціх.

— Парадак у гаспадарцы. Скажу раз бацьку, — радуецца дзяўчына.

Мужчыны больш не пасмейваюцца. Нейкі адрэз вырасла ў іх вачах дачка лесніка. Бегала дзяўчынка, невялікая, кірпатая. А цяпер, бач ты, сапраўдны гаспадыня лесу. І не заўважылі, як паднялася. Вось і змена старому лесніку.

— Ты, Аўгіння, калі што трэба, то заходзі. Дапаможам, — абяцае сусед. — Спачатку адной у лес хадзіць уначы бо-язна. Потым прывыкнеш. А страляць умееш?

Жэня не ўмее страляць. Проста ніколі не прабавала. Яна ўмее садзіць дрэвы. Гэтаму навучыў яе бацька. Умее распазнаваць хворыя дрэвы. Умее збіраць насенне. Яна ўмее расказаць людзям, які прыгожы лес і які небяспечны для яго пагар. Яна любіць зялёны бор. Усё тут знаёма з дзяціства. А страляць, страляць Жэня не ўмее.

...Стары ляснік больш не падняўся. Хвароба не адступілася. Марозным лютаўскім днём пахавалі яго. А праз колькі дзён Жэню выклікалі ў лясніцтва. Уручылі граматы бацькі за выдатную ахову лесу. Распыталі пра справы на ўчастку, пра работу. Пакуль бацька хвараў, Жэню часова аформілі на яго месца. А цяпер, што збіраецца рабіць яна цяпер? Жэня чакала гэтага пытання і ўжо вырашыла канчаткова — буду працаваць лесніком. Цяжка? Яна ведае. Ужо тады Жэня разумеала: быць лесніком — гэта не толькі любіць прыроду, ведаць яе норавы. Без гэтага, вядома, нельга. Але гэта яшчэ і барацьба...

Бацька навучыў дачку распазнаваць галасы птушак, чытаць сляды звяроў. А як знайсці надобныя сляды?

Пяць прыгажунь-соснаў шумелі на пагорку. А сёння піль свежых пнёў бялее. Нібы слёзы, сочыцца смала. На вачах у Жэні таксама слёзы. Цэлымі днямі яна ў лесе. Уначы ідзе ў абход. Часам рапнішою зару сустракае тут. А не дагледзела. Відаць, пачулі надобныя людзі, што памёр стары ляснік, што месца яго дачка заняла — дзяўчына. Зрабілі чорную справу — і скрыліся. Не, так гэта не пройдзе!

Жэня накіравалася да дарогі. Туды, як паказаў след, цягнулі поцягам ссечаныя ствалы. Ля дарогі след абрываўся. Напэўна, тут ствалы нагрудзілі на каня або машыну. Дарога раз'езджаная, слядоў — паспрабуй падлічы і знайдзі патрэбны. Вось адзін глыбей за іншым. Як відаць, машына тут спынілася. След свежы. Жэня разглядае ярка адціснуты рысунак шыны. Запомніць, адрозніць сляды дзясятка іншых! А вось і асобая прыкмета — на адным з колаў пратэктар сцёрся, адбітак атрымліваецца напалавіну. Ляснік ідзе па следу.

У суседняй вёсцы машыны, грузанай бярвеннямі, не прыкмецілі. Жэня ідзе далей. След то паяўляецца, то знікае. Яшчэ адна вёска засталася заду. Тут бачылі на дошкітку машыну з лесам. На кіроўвалася да чыгуначнай станцыі. Вартаўнік ля пераезду пацвердзіў гэта... К вечару Жэня знайшла ссечаныя дрэвы. Яны ляжалі ля плота новага дома. Жэня дастала зрэзы зрубаў, прымерала. Ніякіх сумненняў не заставалася — сосны былі з яе лесу. Нават гаспадар бярвенняў, які сустрэў дзяўчыну патокам лаянкі, прыкусіў язык. Вочкі зладзеявата забегалі, сам замітусіўся, пачаў запрашаць у дом, расказваў, што ведаў Жэнінага бацьку: выдатны быў ляснік! А потым раптам прапанаваў пакончыць справу мірам: мы — вам, вы — нам, — і захіткаў лісіва.

Здавалася, дзяўчына ад гневу задыхнецца: такое яна не даруе ніколі! Ад абурэння слоў патрэбных не магла знайсці. Толькі так зірнула на прайдзі-света, што той адрэз зразумеў — тут яго «жыццёвая мудрасць» не пройдзе. У вачах успыхнулі злосныя агенчыкі, вылаяўся, прыгрозіў ёй.

Пачало змярканца. Жэня пазваніла ў лясніцтва — там нікога ўжо не аказалася. Для складання акта патрэбны былі сведкі. А дзе іх возьмеш у такі позні час. Выршыла чакаць да раніцы, вартаваць бярвенні: іх маглі за ноч вывезці і, паспрабуй, дакажы тады.

Відаць, разнеслася далёка гэтая вестка. Парубак на ўчастку лесніка Яўге-

ніі Лантас цяпер амаль няма. Надзейны вартаўнік з'явіўся ў лесе.

Але былі іншыя сустрэчы.

Жэня любіць свайго сабаку. З ім не сумна ў лесе. Можна пагаварыць, запітаць, параіцца, — дарма, што адказу не пачуеш. Але ёсць час, калі, нягледзячы на жаласнае скавытанне і ўмольны позірк, дзяўчына не бярэ з сабой Мільту. У гэтыя месяцы Жэня любіць блукаць па лесе адна, назіраць, гадзінамі сачыць за жыццём ляснога гусчару. У лесе паяўляецца новае пакаленне. Пустыстыя камочкі — дурненькія зайчаны, выскокваюць проста на чалавека. Птушкі цэлыя дні праводзяць у пошуках ежы для пражорлівых дзяцей. Бегае ўзлахмачаная лісіца, а ў нары, як маленькі сабакі, брэшучы лісяняты, чакаюць маці са здабычай. Лес поўны жыцця. І аберагаючы гэтае жыццё, ляснік не бярэ з сабой Мільту. За свавольніцай толькі не даглядаць, то зайчыка прыдушыць, то гняздо разбурыць. Сапраўдныя аматары прыроды ходзяць у лес у гэтыя дні толькі назіраць, любвацца, слухаць расказы лесу. Паляванне забаронена.

...Паміж дрэвамі прамільгнула чалавечая постаць. За плячыма мужчыны ствол стрэльбы. У такую пару са стрэльбай? Браканьер! Так яно і аказалася. На загад лесніка прад'явіў паляўнічы білет «паляўнічы» кінуўся ў кусты. Але Жэня ўсё-такі паспела разгледзець яго твар. Браканьер аказаўся жыхаром суседняй вёскі. Уцячы не ўдалося.

Такія сустрэчы непрыемныя. Але іх з дня ў дзень менш і менш. Усё больш становіцца ў лесе верных сяброў. Сустрэнеш у бары школьнікаў — збіраюць насенне: значыць, запумяць дзесяці новыя лясны і паркі. Прыходзяць жыхары суседніх вёсак на пасадку дрэў. У мінулыя восень пасадзілі маладзенькія дубкі і хвойкі. Вясной Жэня кожны дзень хадзіла да саджанцаў. Хвалявалася. Новае пакаленне зазеленела дружна, зашапталіся дубкі. А Жэня аддалася марам: пройдучы гады — і зашуміць дубовы гай. Можна, людзі і не будуць ведаць, што вырасіла яго яна, ляснік Яўгенія Лантас. Але хіба гэта мае значэнне? Будзе лес клікаць у прахалоду зараснікаў, будуць птушкі чэпчыць гасцей пералётнымі, чароўнымі песнямі, будзе людзі ад гэтага радасна.

Калі вы захацеце сустрэцца з Жэняй Лантас, шукайце яе ў лесе. Дома застаць яе амаль немагчыма. Як вартавы, стаіць яна на сваім пасту. Пагаварыць з дзяўчынай, і вам нисцерпа захацецца ў лес, пад залаты шадэр восені і пад сівыя шапкі зімовага царства, на яркія дываны ветлівага лета, і ў госці да сінювокай лясной прыгажуні — вясны.

Быў пахмурны дзень, калі я сустрэлася з Жэняй. Хмары нізка павіслі над зямлёй, валіў мокрый снег. А ў словах і позірку лесніка, у яе ўсмісках ўсё час прысутнічала сонца, яркае, ласкавае. Як відаць, і ўражанне ад сустрэчы таму засталася нейкае светлае, радаснае.

Снег сыпаў і сыпаў. Мы развіталіся з Жэняй на ўзлеску. Яна адыходзіла ў белую імглу. Ля дарогі шумелі разлапныя дубы. Ні джыджы, ні снег не змаглі сарваць з яго лісце. Чырвонае яно шамацела на ветры. На зялёных пятлічках у Жэні таксама дубовыя лісточкі — сімвал суровай, нялёгкай і высакароднай прафесіі.

Эма ЛУКАНСКАЯ

Маладзечанскі лясгас.

МАЦІ асабліва любіць гэтыя ўтульныя хатнія вечары. Пакуль на кухні яна пячэ смачныя хрусцікі — пячэнне, якое прыдумалі самі жанчыны ў іх на заводзе, — дзяўчынкі па суседству ў дзіцячым пакоі гучна шэпчаць. Сястрычкі заўсёды разам — ля тэлевізара ў абдымку або ля маленькай Ірынкі ў куточку з цацкамі, або ўсядуцца на падаконніку. З акна дзіцячага пакоя відаць далёка вячэрні Мінск, увесць у мігатлівых агнях, у ззянні. Насупраць, праз рэчку — завод, дзе працуюць маці і бацька. Завод імя Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Дзеці заўсёды разам, заўсёды ўпяцярэх. Простыя, адкрытыя тварыкі з чыстымі добрымі вачанямі. Яны ва ўсім давяраюць маме, усё раскажуць. І ўсё роўна дзяўчынкі любяць шаптацца. Таямнічасць надае рамантычнасць дзіцячым марам.

Тамара Васільеўна не перастае здзіўляцца. Ці то тэлевізар, ці то газет шмат у доме, часопісаў. Ці то ўсе дзеці сталі цяпер больш разумнымі, развітымі. Між іншым, і педагогі гавораць — не тыя зараз вучні, што 20—30 гадоў назад былі. Усё яны чуюць, усё іх датычыць. Толькі шэпчаць дачкі не пра казачнага каралевіча, не пра прынцэсу на гарошыне. Тамара Васільеўна прыслухоўваецца.

— Хутэй бы камунізм быў. Пайшла б у магазін, набрала б шакаладу поўныя кішэні.

Гэта, вядома, Таня. Таня яшчэ дзіця, усяго толькі трэцякласніца. Уяўленне аб камунізме ў яе яшчэ вельмі прымітыўнае, чыста спажывецкае. Але маці не ўмешваецца. Зараз ласуха атрымае адпор. І праўда, адразу ў павышаных тонах пачынаюць гарачую спрэчку Галя, сур'ёзная пятнаццацігадовая дзяўчынка, і сямікласніца Жэня. О, яны вельмі папулярна, не горш за сапраўдных агітатараў, умеюць растлумачыць, што такое камунізм.

— Вось ты захочаш пасля школы стаць інжынерам, — ідзі, вучыся, — гаворыць Галя, ні на мінуту не трацячы сваёй сур'ёзнасці. — У іншых краінах дзяўчынкі і думаць пра гэта не могуць.

— Ну, я, вядома, буду лётчыкам, — перабівае Тацяна. Яна ў сям'і за хлопчыка, бойкая, непаседлівая. Між іншым, усе сёстры ўмеюць пастаяць за сябе. А мары дзіцячыя, забаўныя і кранаючыя. Наташа і Жэня, напрыклад, вельмі хочуць здымацца ў кіно. Паклаўшы руку на сэрца, — хто не хварэў на гэтую хваробу? На сцэне выступаюць, і спяваюць, і танцуюць. Наташа ў школе, у драмгуртку, рыхтуе ролю ў п'есе «Рукавічкі». І акцябр

ЧАСТЫЯ ЗОРАЧКІ

«Аб сям'і вялікай і малой». Пад такім загалоўкам у 11 нумары часопіса было надрукавана пісьмо В. Пужэвіча, на якое рэдакцыя атрымала шмат водгукаў. На-рысам Л. Асташавай аб сям'і Тамары Васільеўны Строкінай і Андрэя Іванавіча Бебеля мы пачынаем абмеркаванне пісьма В. Пужэвіча.

сваіх, першакласнікаў, артыстамі зрабіла. Абедзве сястрычкі перапісваюцца з чэхаславацкімі і нямецкімі дзяўчынкамі, пашлаюць адна другой хустачкі, паштоўкі і ўжо, вядома, фатаграфіі акцёраў.

А старэйшая, Галя, ужо ведае шчасце рабочай творчасці. Яна праходзіць з класам вытворчае навучанне на станкабудаўнічым заводзе імя Кірава, у вымяральной лабараторыі. Галя марыць стаць канструктарам. Ёй з дзяцінства блізкія словы: завод, станкабудаўніцтва. Гэтыя словы заўсёды можна пачуць у сям'і. Маці ж і бацька самі станкабудаўнікі.

Іншы раз і знаёмыя і незнаёмыя вохваюць: як вы жыўце такой сям'ёй, цяжка, напэўна. Нядаўна нават са школы жанчына прыйшла, тэрмінова паслалі абследаваць мнагадзетных. У чым вы маеце патрэбу? Дзіўна чуць, гаворыць Тамара Васільеўна. Па праўдзе, робіцца шкада гэтых вохкальшчыкаў, якія не ведаюць шчасця жыцця ў вялікай дружнай сям'і.

Тамара Васільеўна іншага жыцця не ўяўляе. У сям'і, дзе яна вырасла, было шаснаццаць дзяцей, у маці Андрэя, мужа, дванаццаць. А хіба такое было жыццё, як цяпер? Цяжка было. Ніхто ніколі не прыйшоў на дапамогу, хоць біліся бацькі іншы раз, як рыба аб лёд. А цяпер — і грамадскія арганізацыі, і сама дзяржава дбаюць пра кожнае дзіця, у тым ліку і пра гэтых пяцярэх.

У вялікай трохпакаёвай кватэры № 23 абстаноўка нейкага

ўпэўненага спакою, даўно ўсталяванай сямейнай ўтульнасці. У прасторнай гасцінай прыгожыя дываны, раяль, тэлевізар, да якога, праўда, дзецям, паводле строгага сямейнага распарадку, дазваляецца садзіцца толькі ў суботу і нядзелю. Самы сонечны, 20-метровы пакой — дзіцячы. Кватэра асобная, з усімі выгодамі, з газам, ваннай, гарачай вадой, з двума балконамі. Гэтую кватэру даў завод. І ніхто навасельцам не намякаў нават, колькі абышлося яе будаўніцтва і абсталяванне.

Пачыналі жыццё Тамара Васільеўна з Андрэем Іванавічам Бебелем, можна сказаць, на пустым месцы. Не давалі ім пасагу, не атрымлівалі яны спадчыны.

Яна была вучнем токара, на Урале, у Пермскай вобласці. Там быў у эвакуацыі Кіеўскі станказавод. У Мінск, на аднаўленне, прыехалі амаль адразу пасля вайны. Стала Тамара Васільеўна размеркавальнікам на ўчастку, потым планіроўшчыцай. Расла кваліфікацыя, павышаўся і заробтак. Сям'я становілася большай, але і яны з мужам не заставаліся тымі ж. Вучыліся. Набылі ўсё новыя навыкі. На вытворчасці цэнняць дапытлівых, ведаючых. Павышалі абодвух па пасадазе. Вось ужо муж, спецыяліст-практык, стаў начальнікам цэха. Цяпер Тамара Васільеўна планіроўшчыца ў планова-размеркавальным бюро першага механазборнага цэха. Андрэй Іванавіч — начальнік вытворчасці завода. За гады, як стварылі яны сям'ю, яе заробтак павысіўся ўтрая,

яго — у два разы. Вось, наглядна, адна з крыніц павышэння дабрабыту звычайнай савецкай сям'і.

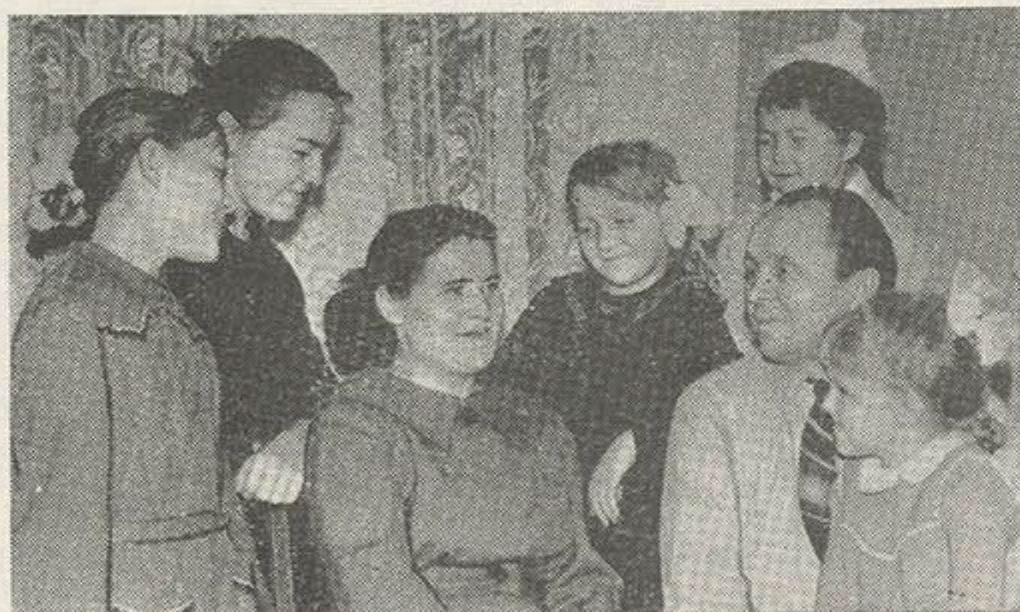
Не толькі работа патрабавала ведаў. «Дзеці хутка такія пытанні зададуць, — ні я, ні ты не здолеем адказаць», — гаварыў жонцы Андрэй Іванавіч. І ён паступіў вучыцца. Пайшоў у дзесяты клас вячэрняй школы, потым у політэхнічны інстытут. Зараз, у 52 гады, заканчвае яго, здае дзяржаўныя экзамены. Стане дыпламаваным інжынерам.

— Наша зарплата не складаецца толькі з акладаў, — кажа Тамара Васільеўна. — Вялікая прыбаўка да яе — прагрэсіўкі, прэмii. Штомесяц у цэху пры перавыкананні плана, калі няма перарасходу фонду зарплаты, налічваецца прагрэсіўка. За мінулы год мне, напрыклад, выплацілі яе да маіх 80 рублёў чатыры разы: па 26, 22, 16 рублёў. За перавыкананне квартальнай праграмы муж атрымаў прагрэсіўку 130 рублёў, прэмію за трэцяе месца, што заняў завод у спаборніцтве, — 50 рублёў. Вось рэальная прыбаўка ў бюджэт сям'і.

З кожным годам у сям'ю прыходзіць усё большы дадатак: на стала мяса, масла, яйкі, фрукты; дзецям і сабе абноўкі купіла, новую мэблю набылі. І ўсё гэта не толькі на адну зарплату. На нашым заводзе, ды і ўсюды, мнагадзетным дапамагаюць і грамадскія арганізацыі, і ільготы ўсялякія прадастаўляюцца, гаворыць Тамара Васільеўна. Мы вось прачыталі Праграму партыі і паспрабавалі падлічыць, колькі наша сям'я атрымлівае з грамадскіх фондаў. Праўда, і падлічыць цяжка. Перад кожнымі родамі і пасля іх мне давалі дэкрэтны водпуск, а зарплату поўнасцю атрымлівала. Трэцяе дзіця нарадзілася — далі аднаразовую дапамогу. Пасля чацвёртага і пятага — не толькі аднаразовую, але з года і да пяці год кожны месяц атрымлівала ад дзяржавы грошы на іх утрыманне.

Неяк я захварэла. Таварышы ў прафсаюзе выдзелілі пуцёўку, адправілі ў Алушту, на бераг Чорнага мора набрацца сіл, паправіцца. Пуцёўка каштавала 120 рублёў, а з мяне ўзялі 36, ды яшчэ дарогу аплатацілі.

Нельга сказаць, каб дзеці хваравітыя былі, але клопатаў маці нямала прыносяць. То адзёр, то свінка, то вятранку прынясуць. Праўда, бальнічныя лісты старалася браць радзей, — дома гаспадарыла сястра Праскоўя. Але ў клініку даводзілася класіцца і з Танечкай, з запаленнем лёгкіх пасля коклюшу, і з Ірынкай, з гэтаі

Тамара Васільеўна Строкіна ў сваёй сям'і.

жа хваробай. Па месяцу, па два ляжала. Лячылі бясплатна, кармілі і маці і дзіця, рэдкія медыкаменты давалі. А ўсё гэта з грамадскіх фондаў аплачваецца.

Вось яшчэ Жэня, цяпер сямі-класніца. Любоў і гора для сям'і. З трох год спасцігла дзяўчынку няшчасце. Доўга ляжала ў гіпсе. Нядаўна вядомы прафесар зрабіў аперацыю, і цяпер уся сям'я жыве ў надзеі, што іх любіміцу вылечаць поўнасцю. А кансультацыі відных спецыялістаў, а новыя прэпараты — і ўсё гэта бясплатна для сям'і. Урачы і патра-нажныя сёстры сочаць увесь час за здароўем кожнай з пяці дзяўчынак з дня нараджэння.

Бясплатнае медыцынскае абслугоўванне, бясплатная адукацыя дзецям — у школе, на заводзе, бацьку — у інстытуце, маці — на курсах па павышэнню кваліфікацыі — гэтыя здабыткі сталі звычайнымі, такімі ж натуральнымі і такімі ж непрыкметнымі, як паветра, якім мы дышаем.

Кожнае лета дзяўчынак адпраўляюць у піянерскі лагер. На беразе Мінскага мора завод імя Кастрычніцкай рэвалюцыі мае цэлы летні гарадок для дзяцей. Малодшая, Ірынка, выязджае туды з дашкольнікамі на дачу. Па дзве і па тры змены жывуць у лагеры Галя, Наташа, Жэня, Таня. Частку пучэвак заўком дае на іх зусім бясплатна, частку са скідкай. А ўвогуле кошт іх напалавіну менш поўнай цаны. На свята падарункі заўком прафсаюза дае на дзяцей бясплатна. Ды ўсяго і не ўспомніш.

На рабоце Тамара Васільеўна Строкінэ спакойная, немітуслівая. Аўтарытэтная вельмі. І як грамадскі работнік неўтаймаваная — член заўкома, вядзе дзіцячую камісію, у жансавеце таксама займаецца дзіцячым пытаннем. Так захацелі ўсе маці. Вельмі ўжо добра сваіх выходзіць — у заводскім пасёлку ўсе адзін у аднаго на вачах. Дачушкі і вучацца добра, і дома ўсё зрабіць умеюць. Тамара Васільеўна забыла ўжо, калі падлогу мыла апошні раз, прасавала, дзіцячую бялізну мыла або Ірынку купала, усё дзяўчыны самі робяць.

А пасадзіць іх за стол — не налюбуешся. Добра гадаваць у дастатку. Усе мілыя, усе дарагія сэрцу маці.

«Малыя дзеткі, што частыя зорачкі, — так гаварылі ў нашай сям'і, у прастай, рабочай, шахцёрскай, — кажа Тамара Васільеўна. І, памаўчаўшы, дадае: «Што частыя зорачкі — і свецяць і радуюць».

Л. АСТАШАВА

Лепш, чым дома, толькі...

СЛАВА панура глядзіць на маці. Ён ніяк не можа падзяліць яе радасць. Быццам ад таго, што ён будзе цэлымі днямі «прападаць» у гэтай групе падоўжанага дня, ён адразу стане выдатнікам па рускай мове. А з футболам як быць? Ён жа без футбола жыць не можа, а ў групе прыйдзеца сядзець пасля ўрокаў за падручнікамі і сшыткамі.

Маці некалькі разоў гаварыла з выхавальніцай, і ёй вельмі спадабалася, што Ядвіга Іосіфаўна дапамагае рабятам рыхтаваць урокі, растлумачвае, калі што незразумела, «цягне за вушы» адстаючых. І пагуляць у шахматы і настольныя гульні рабаты могуць, калі ўрокі добра падрыхтаваны. У пакоях чыста, цёпла і ўтульна. Ручнік беласнежны вісіць, каб у хлапчукоў і дзяўчынак былі чыстыя рукі, калі яны ідуць абедальні ў сталовую. А больш за ўсё маці спадабалася, што пакуль яна занята на рабоце, Слава будзе ў калектыве, а не бадзяцца невядома дзе. Ён жа як пачне ганяць свой мяч, дык да цямна. А ўрокі? А руская мова?

Не, маці вырашыла цвёрда. І пасля ўрокаў Слава пайшоў у групу падоўжанага дня. Ішоў, а на вачах наварочваліся слёзы. Так яму сябе было шкада. Гэта было ў першы дзень. А назаўтра ён першы прыбег у групу, па-гаспадарску абышоў пакой, пастаяў перад шафай, дзе на верхняй паліцы стаялі цацкі з пластыліну, зробленыя самімі рабяткамі, а ніжнія паліцы былі бітком набітыя рознымі настольнымі гульнямі. Быў у групе і футбольны мяч, і рыбкі ў акварыуме, і Слава нават не мог зразумець, што яго больш зачаравала — мяч ці залацістыя рыбкі.

Практыкаванне па рускай мове выконвалася хутка, калі на суседняй парце Грыша Сідляроў рашаў задачкі, а Толя Струеў завучваў англійскія словы. Не тое, што дома, у поўнай адзіноце вучыць урокі. У Толі Струева — бацька брыгадзір брыгады камуністычнай працы на аўтарамонтным заводзе, а рабаты з групы збіраюцца пайсці на завод у госці — пазнаёміцца з рабочымі і вытворчасцю.

Наогул для добрай і карыснай дружбы з рабочымі калектывамі — шырокі выбар. 47-я сярэдняя школа размяшчаецца, можна сказаць, у цэнтры розных прадпрыемстваў. У ёй вучацца дзеці рабочых велазавода, заводаў «Бальшавік», імя Кастрычніцкай рэвалюцыі, кандытарскай фабрыкі «Камунарка» і швейнай фабрыкі імя Крупскай. І вельмі занятыя працай і грамадскай работай бацькі накіравалі іх у групу падоўжанага дня. Групу наведвае 70 хлопчыкаў і дзяўчынак. Гэта значыць, іх бацькі плённа працуюць, бо яны спакойны за сваіх дзяцей. Тыя і своечасова паядуць, і ўдасцаль пагуляюць на свежым паветры — вялікі школьны двор-сад восенню і вясной патанае ў зеляніне, зімой пакрыты пухыстай белай коўдрай. І ўрокі на заўтра будуць старанна вывучаны. І хуліганства ніякага. Што і казаць, бацькі — рабочыя прадпрыемстваў вельмі ўдзячны школе, якая ўзяла клопаты аб дзецях на сябе.

Сваімі добрымі справамі групы падоўжанага дня даказалі права на жыццё, на ўсялякую падтрымку. Пры ўмелай арганізацыі групы ўзялі на сябе вялікую частку выхавання. Але, на жаль, гэта далёка не ў кожнай школе сталіцы. У 23-й сярэдняй школе, напрыклад, для групы падоўжанага дня адведзен звычайны клас, застаўлены партамі. Тут рабаты рыхтуюць урокі — да гэтага ў асноўным звязана ўся работа ў групе. А роўна ў 12 гадзін яны накіроўваюцца гуляць. Нават калі надвор'е дрэннае, яны не могуць застацца ў класе, бо на змену першай прыходзяць рабаты другой групы, якія адразу бяруцца за падрыхтоўку ўрокаў. Не дзіўна, што група на вачах распадаецца.

Недахоп памяшкання — сур'ёзная перашкода, асабліва ў школах, якія размяшчаюцца ў старых будынках, дзе дырэцыя не можа выдзеліць класныя пакоі для груп падоўжанага дня ці дае іх, як гаворыцца, са скрыпам. Але і ў новых школах сталіцы, якія нядаўна ўступілі ў эксплуатацыю, не адведзены для груп спецыяльныя пакоі. Так, у цудоўнай і светлай 49-й сярэдняй школе, здаецца, усё прадугледжана, каб рабаты маглі ўсебакова развівацца — і прасторная фізкультурная зала, і добраўпарадкаваныя майстэрні, і нават свой філіял музычнай школы. Толькі групы падоўжанага дня пастаўлены ў цяжкія ўмовы. Аб іх загалда не паклапаціліся.

Групы падоўжанага дня павінны раўнапраўна ўвайсці ў новае жыццё школы, як толькі свежапафарбаваныя калідоры ўпершыню напоўняцца звонкім гоманам дзетвары. Толькі тады яны змогуць аказаць сапраўдную дапамогу ў выхаванні дзяцей. Якраз аб гэтым вылася сур'ёзная размова на XXII з'ездзе партыі. Для рабят, якія наведваюць групы, трэба стварыць другі бацькоўскі дом. Сонечныя, цёплыя пакоі, з густым абстаўленнем прыгожай дзіцячай мэбляй, павінны быць у кожнай школе, каб у адным рабаты маглі рыхтаваць урокі, а ў другім гулялі і адпачывалі перад урокамі ці пасля. Фактычна, яны праводзяць у групе ўвесь дзень і нельга, каб цэлы дзень хлопчыкі і дзяўчынкі прасядзелі за партамі. Падрыхтоўка ўрокаў, падцягванне адстаючых — карысная справа, але ці толькі гэтаму павінна прысвячацца работа выхавальцаў? Няхай рабаты адчуваюць сябе ў групе, як дома, — падрыхтаваў урокі, пагуляў з сябрамі, навучыўся выпільваць ці майстравалі цацку, а потым апетытна паабедваў, адпачыў і бадзёры, з новымі сіламі пайшоў у клас. Не з класа ў клас, а быццам з утульнага дома. І бацькам хочацца быць упэўненымі, што ў групе падоўжанага дня іх сыну ці дачушцы лепш, значна лепш, чым дома.

В. КУЗНЯЦОВА

г. Мінск

ЗАКОНЧИЎСЯ спектакль «Лявоніха на арбіце». Але з залы ніхто не выходзіць. Чакаюць аўтамашын, што прывезлі сюды, на цэнтральную сядзібу, калгаснікаў з аддаленых брыгад. І тут само сабой узнікае «стыхійнае» абмеркаванне пастаноўкі, не прадугледжанае, напэўна, ніякімі планами культмасавай работы клуба.

— Такая, як бач, перавыхавае, — заўважае, працягваючы ў думках логіку развіцця вобраза, вясёлая маладзіца.

— Ну, і малайчына, баба. Дае дыхту свайму недарэку Лявону, — уся яшчэ пад уплывам бачанага захаплення яе суседка, рухавая кабедзіна ў гадах.

ПАЗНАЁМЦЕСЯ — ГАЛІНА МАКАРАВА

— Які ж ён недарэка, цётка, — умешваецца, пэўна, толькі, каб падбурхорыць, распаліць страсці, маладая круглатварая дзяўчына, — ён жа такі дбайны, такі гаспадарлівы, усё ў хату цягне, — ну зусім як ваш дзядзька Цімох.

— А што табе мой Цімох, святло засціць? — настрой у жанчыны яўна псуецца.

— Нешта ж яго няма тут, ці не захварэў, — з наўмыснай клапатлівасцю, абводзячы позіракам залу, працягвае «разыгрываць» тая.

— От уела, дык уела, — смяюцца навокал. — Гэта ж Цімох па свайму звычайу зранку на рынак павалокся.

— З венікамі, — дадае нехта.

— Купіць не купіць, прадасць не прадасць, але ж, як той казаў, абі свежыя грошы...

Невядома чым бы скончылася гэтая «крытыка мясцовых недахопаў» з пераходам на «лічнасці», каб не адчыніліся запаветныя дзверы на сцэну, вакол якіх стоілася моладзь, і адтуль не выйшла гераіня спектакля Лушка, якая паспела ўжо разгрыміравацца.

— Дык вось вы якая, — ні то расчараванне, ні то задавальненне ў голасе кабеты.

— Якая?

— Ну, простая, звычайная, як усе. Цяпер то ўжо я вас дзе хочаце пазнаю, хоць у якой ролі, — бойка завязвае знаёмства маладзіца.

— А як вы сталі артысткай? — чырванеючы ад уласнай адвагі, пытаецца дзяўчына, мабыць дзесяцікласніца. Напэўна яна, як і многія ў яе ўзросце, марыць аб заваблівых агнях рампы...

— Як стала артысткай? — перапытвае Галіна Кліменцьеўна і на момант задумваецца. — Напэўна, выпадкова, — урэшце смяецца яна, — бо мне вось зараз здаецца, што я магла быць і нядрэннай даяркай. Не смейцеся. У мяне рукі дужыя.

— А мы ж цяпер на электрадаенне перайшлі, так што і сілы асаблівай не трэба.

— О, тут-то ўжо не бяруся з вамі спаборнічаць, — твар артысткі асвятляецца гарэзлівай белазубай усмешкай. — Не буду казаць, як іншыя, што я і жыцця не ўяўляла сабе без сцэны. Я кожную работу люблю. Але ў тэатры, як бы гэта сказаць, кожны раз, у кожнай новай ролі робішся нейкім іншым, другім чалавекам. Вось я сёння — калгасніца, заўтра — тынкоўшчыца, пасля заўтра — санітарка. Санітарка... — на момант зноў задумваецца яна, як бы ўспамінаючы штосьці. — З гэтай прафесіі, уласна кажучы, і пачаўся мой працоўны шлях у Старобінскай бальніцы. Гэта ж і была адна з першых маіх роляў — у п'есе А. Карнейчука «Платон Крэчат»...

Нельга сказаць, каб у дзяцінстве я, як і мае аднагодкі, не захаплялася тэатрам. Тым болей, што для нас, вясковых дзяцей, ён быў рэдкасцю. І мы імкнуліся прашмыгнуць між дарослымі на «прадстаўленне» ў клуб, а калі «авантура» не ўдавалася, то хоць праз шчыліну ў аканіцах зазірнуць у той дзівосны свет, які адкрываў перад намі «сапраўдны тэатр». І назаўтра, выганяючы на даранкі кароў, мы ўсё яшчэ былі ў палоне ўчарашняга і тут, у полі, давалі волю сваёй фантазіі, «прадстаўляючы» бачаную п'есу. Каровы ж тым часам ішлі ў шкоду... Ужо гадоў пятнаццаці, працуючы ў бальніцы, я хачу стаць не ўрачом, не медсястрой, а фармацэўткай.

Жаданне вывучыцца на фармацэўтку і прывяло дзяўчыну ў Мінск. Праўда, і тут давялося пайсці на працу ў клінічны гарадок таксама санітаркай. Але жыццё адкрыла перад Галінай шырокія шляхі. Захапленне мастацкай самадзейнасцю і, урэшце, аб'ява аб дадатковым наборы ў вячэрнюю драматычную студыю пры тэатры імя Янкі Купалы без адрыву ад вытворчасці вырашылі яе лёс. Шчырасць, прастата і нейкая асабліва

натуральнасць і праўда ва ўсім, што яна рабіла перад прыёмнай камісіяй, звярнулі на сябе ўвагу экзаменатараў.

Вось, нарэшце, і выпускны спектакль «Служка двух паноў» Гальдо-ні, у якім Галіна тэмпераментна і шчыра, з хітрынкай і гумарам сыграла ролю Смеральдзіны — лоўкай і дасціпнай служанкі.

Вось і першая, ужо не вучнёўская работа — роля Тані ў спектаклі «Падзь сярэбраная», дзе ўпершыню ўчарашняя студыйка сустрэлася на

сцэне, як роўная з роўнымі, са славымі артыстамі.

А колькі карысці даў удзел у «масоўках» у такіх спектаклях, паводле беларускіх п'ес, як «Салавей» Зм. Бядулі і «Кацярына Жарнасек» М. Клімковіча, дзе Галіна выконвала эпізодычныя ролі сялянскіх дзяўчат. Тут жа, побач з ёю, ігралі, укладаючы ўсю гарачыню сваёй душы, шчодро аддаючы сваё майстэрства, сапраўдныя карыфеі — Уладзімір Мікалаевіч Крыловіч, Лідзія Іванаўна Ржэцкая.

— Ты глядзі, глядзі за ёй, Галя, — часта паўтараў Глеб Паўлавіч Глебаў, — то ж і ты артыстка такога плана. Вучыся, не пераймай слепа, але заўважай, як яна вобраз лепіць. Вучыся майстэрству.

І яна вучылася, глядзела, не зводзіла вачэй з любімай артысткі, гадзінамі прастойваючы за кулісамі ў час спектакляў, зашываючыся куды-небудзь у куток цёмнай і пустой у час рэпетыцый глядзельнай залы.

Такая дапытлівасць і прага ведаў, імкненне авалодаць вяршыняй акцёрскага майстэрства — сакрэтам унутранага пераўвасаблення — уласцівы Галіне Макаравай і зараз. Можна так прыемна і лёгка было ёй працаваць з рэжысёрам Б. Эрыным над роллю Лявоніхі, што яго метады работы з акцёрамі Галіна Макарава назірала на ранейшых спектаклях, у час яго рэпетыцый, дзе былі заняты іншыя акцёры, якім яна ў глыбіні душы зайздросціла.

Як жа прыдалася шчырая парада Глеба Паўлавіча! Ужо колькі гадоў Галіна Макарава ўдала дубліруе Ржэцкую ў яе лепшых ролях: Цёці Каці («Хто смяецца апошнім»), Ванлярскай («Уцёкі з ночы»), а таксама В. Пола ў ролі Агаты («Паўлінка»).

Цяжкай школай жыцця, суровым выпрабаваннем былі для артысткі гады вайны. Яна правяла іх далёка ад Беларусі, далёка і ад любімага тэатра, што стаў для яе родным домам. У эвакуацыі, у горадзе Яранску Кіраўскай вобласці з малым на руках пазнала Галіна Кліменцьеўна ўсе цяжкасці і нягоды вайны. Працавала ў калгасе. Рабіла ўсё, што ўмела, а ўмела, здаецца, таксама ўсё — з маленства жыццё не песціла, — арала, касіла, жала. Не баялася ніякай работы.

Нарэшце звязалася з тэатрам, але сустрэцца з калектывам давялося ўжо ў Мінску пасля вызвалення. І зноў — творчыя будні і радасці свята. А найбольшае свята для акцёра — гэта, вядома, прэм'ера. Ці ж не радасць гэта — атрымаць ад аўтара падзяку за цудоўнае выкананне ролі Ульяны ў «Заложніках». Ці ж не радасць — сыграць перад былымі партызанамі і ўдзельнікамі мінскага падполля ролю партызанскай сувязной Юлі, самаадданай і адважнай патрыёткі ў п'есе Кандрата Крапівы «З родам!» Далей — болей.

Дружна і гарача апладзіравалі Галіне Макаравай гле-

Сцэна са спектакля «Лявоніха на арбіце» ў тэатры імя Янкі Купалы.
Злева направа: у ролях Буйкевіча, старшыні калгаса — артыст С. Ф. Хацкевіч, Соні — артыстка З. П. Зубкова, Лушкі, жонкі Лявона — заслужаная артыстка БССР Г. К. Макарава, Лявона — народны артыст СССР Б. В. Платонаў, Міхала — артыст В. П. Тарасаў, Максіма — народны артыст СССР Г. П. Глебаў, Мікалая Сяргеевіча — народны артыст БССР Л. Г. Рахленка.
Фота У. Крука.

дачы за маналог санітаркі ў «Платоне Крэчаце». Колькі шчырасці, праўды перажытага несла яна са сцэны, колькі жыццярэдаснасці, гумару і гонару ад адчування свайго высокага прызначэння на зямлі было ў словах і ва ўсім абліччы яе гераіні, гэтай сціплай пажылой жанчыны ў белым халаце, якая, здавалася, выйшла на сцэну не з-за куліс, а з самога жыцця.

Макарава валодае зайздроснай якасцю: вялікай арганічнасцю. Усё, што яна робіць на сцэне, гранічна праўдзіва і натуральна. Таму яе гераіні ніколі не выглядаюць пераапрунутымі актрысамі, яны нібы выхалены з гущыні жыцця.

Хоць яе гераіні выходзяць на сцэну літаральна на хвіліну, мы можам падрабязна расказаць іх біяграфіі, нам вядома адкуль яны прыйшлі, як жылі да свайго з'яўлення перад намі і што будуць рабіць у тых ці іншых абставінах. Вось адна з іх перад намі ў спектаклі «Вечная крыніца». Роля невялікая, і аўтар у спісе дзеючых асоб «праясняе» яе сацыяльнае становішча: «Варвара — уладальніца жарабца «Буяна». І на гэтым больш чым сціплым матэрыяле Макарава стварае жыццёвы, надзвычай яркі, каларытны і запамінальны вобраз кулачкі, якая моцна трымае ў руках не толькі аднасяльчан, але, напэўна, і сялян усіх навакольных вёсак, бо яна — гаспадыня племяннага жарабца.

Але асаблівага поспеху, усеагульнага прызнання дабілася артыстка ў ролі жонкі старшыні калгаса Гарошкі з п'есы А. Макаёнка «Выбахайце, калі ласка!» Руплівасць і працавітасць гэтай калгасніцы падкрэслены ў спектаклі адной выразнай дэталлю: рукі жанчыны ўвесь час нечым заняты, і ў яе выпрацавалася звычка завязваць хустку на галаве адной рукой з дапамогай зубоў. Гэты прывычны рух артыстка робіць так лёгка і арганічна, быццам сама заўсёды толькі так і завязвае хустку. Гэта надзвычай трапная і лаканічная дэталё характарызуе вобраз Марыі Кірылаўны настолькі трапна і поўна, што не патрэбна ніякіх слоў.

Калі я спытала ў Галіны Кліменцьеўны, як ёй удалося знайсці такую выключную па сваёй дакладнасці дэталё, дзе яна падгледзела яе, яна засмялася і сказала:

— А гэтак якраз маці мая падвязвала хустку. А яна была надзвычай працавітая і рупная гаспадыня. Потым я падумала і вырашыла апрануць маю гераіню так, як звычайна апраналася маці. Хто ведаў яе, напэўна, пазнаў бы, бо аднойчы пасля спектакля да мяне за кулісы прыбегла сястра і кажа: «Гэта ты што, знарок нашу маму ў камедыю ўставіла?» Каб жа ведала маці, колькі прыемных хвілін перажываю я кожны раз у гэтай маленькай ролі...

Дарэчы сказаць, прыемныя хвіліны перажываюць разам з артысткай і гледачы, якіх захапляе непадробная і велічная праўда жыцця. Гэтая маленькая роля была

заўважана і высока адценена крытыкай у час Дзекады беларускай літаратуры і мастацтва ў Маскве.

Адкуль жа яна, тая непадробная праўда жыцця, тое глыбокае пранікненне ў характары самых розных беларускіх жанчын? Няўжо толькі адны ўражанні дзяцінства і маладосці? Але адкуль артыстка так дасканала ведае іменна сённяшні дзень беларускай вёскі? З газет і часопісаў такога ведання жыцця не набудзеш.

І я ўспамінаю, што Галіна Кліменцьеўна звычайна і свой кароткі адпачынак праводзіць не на Чарнаморскім узбярэжжы, а на вёсцы: то на радзіме — на Старобіншчыне, то ў сястры, якая замужам за старшынёй калгаса недзе аж пад Халопенічамі. Прыгадалася, як убачыла я неяк на плошчы Перамогі ў канцы лета за любімым заняткам. Галіна Кліменцьеўна паролася нечага ў клумбе, тут жа, каля тратуара, і, як высветлілася, рабіла «сухую паліўку» — рыхліла глебу пад астрамі і флёрсамі.

— Бач ты, пакуль вярнулася, усё і высахла. Ведаеш, наш дом узяў шэфства над гэтым газонам, — тлумачыла яна мне.

— І дзе гэта ты так паабдзіралася? — звярнула я ўвагу на яе парэпаныя з белымі пісягамі і драпінамі загарэлыя ногі.

— Да сястры адпачываць ездзіла. А там у іх у калгасе няўпраўка, ну, і давалася памагаць — снапы за жніяркай вязалі.

— Ну, і як, паўна не адставала ад жанок, ты ж упраўная!

— Ведаеш, і сама дзівілася, не адставала! Нават падзяку зарабіла — па мясцоваму радыё перадалі. А якія змены ўсюды, якія змены! Не пазнаць вёскі.

— Ну, вядома. То ж і тваю Старобіншчыну ўжо не пазнаць. Салігорск! Шахцёрскі горад, што той Данбас.

— Ды я не пра тых змены — гэтыя ўсім відаць. У характары чалавека, у яго душы. Каб ты бачыла, якія цудоўныя ў нас жанчыны, як тонка ўсё адчуваюць, усё разумеюць. Яны «Мадам Бавары» ўжо не па складах чытаюць. Я і вяду цяпер гэтую сцэну так, нібыта Лушка наўмысна дражніць Лявона, «разыгрывае». І галашу па ім — гэта ж таксама — «цырк», як дзяды кажучы.

...Я зразумела цябе, дарагая Лявоніха, прабач — Галіна Кліменцьеўна, — настолькі вы абедзве ў той момант зліліся ў маім уяўленні ў адзін прывабны вобраз беларускай жанчыны, якая ўся — у будучым. Змены гэтыя, сапраўды, не вонкавыя. З дня на дзень душа твая, як і тваіх гераінь, багацее, прыгажэе. Яна шмат добрага можа ўвабраць у сябе, але ж твая душа яшчэ і шчодрая — здабытыя скарыбы яна аддае людзям. Штодзень, штовечар...

...Згодна шумяць стромкія таполі, пасаджаныя некалі рукамі маленькай чарнавокай санітаркі. За ім амаль схаваліся двухпавярховыя бальнічныя карпусы клінічнага гарадка. Набіраюцца сіл, дужэюць маладыя яблынькі-пастушкі Галіны Кліменцьеўны ў двары аднаго з дамоў на плошчы Перамогі. А тая, што дала ім жыццё, як заўсёды, у дарозе...

Блакiтны аўтобус, не спыняючыся на прыпынках, імчыць па Ленінскаму праспекту. Махаюць услед яму сваімі махнатымі ад інею рукамі-галінамі высокія таполі. Аўтобус з шыльдай «Тэатр імя Я. Купалы» даўно выбраўся за гарадскую мяжу. Мужна прабіраецца праз сумёты снегу. Выбіўшыся з сіл, нарэшце, спыняецца, і тады на дапамогу прыходзяць людзі. Яны любоўна штурхаюць старога друга, весела жартуючы з яго слабасці: «Пара табе, браток, на пенсію. Але пакуль тое будзе, выручай. Гледачы чакаюць».

А заўтра — чарговы выязны...

Кажуць, пройдзе чалавек — на зямлі застаецца след. Шукайце яе сляды на гэтых малаезджаных дарогах. А найлепш — у сэрцах гледачоў. Там, напэўна, знойдзеце іх, там яны доўга не сатруцца.

Нездарма ж, калі ўрад рэспублікі надаў Галіне Макаравай ганаровае званне заслужанай артысткі рэспублікі, віншавальным тэлеграмам не было канца. І, як ні дзіўна, усё больш ад незнаёмых: «Для мяне вы даўно — адна з самых прыкметных майстроў сцэны роднага тэатра. Многа шчасця, вялікага плёну і спору ў працы» — вось тэкст адной з іх.

Лепшага цяжка нажадаць чалавеку, для якога творчая праца — галоўнае ў жыцці.

Тамара БУШКО

ДАЧУШКА

В. ГУБАРАЎ

Мал. А. Плаксина.

ГЭТУЮ сумную гісторыю мне раска- залі на Кубані, у адным вядомым і багатым калгасе.

...Незадоўга да прызыву ў армію ма- лады механік РТС Ілья Старажылаў ажаніўся! Вяселле ў калгасе сыгралі пышнае. На чатырох палутарках, пры- браных кветкамі, з музыкай і песнямі з'ездзілі ў раённы ЗАГС і потым дапаз- на веселіліся ў Доме культуры.

Жонка Ільі, дзевятнаццацігадовая да- ярка Зоя, складненькая бландзінка з вя- лікімі карымі вачыма, з маленькай цём- най мушкай над верхняй губой, пырхала ў сваёй вясельнай сукенцы, як белы ма- тылёк. Яна была шчаслівая, расчыраване- лы твар яе ззяў, і ўсе, хто глядзеў на яе, не маглі не ўсміхацца і не рада- вацца.

Сівавусы, злёгка падвыпіўшы калгасны бухгалтар з паружавелым носам доўга абдымаў дырэктара РТС і гаварыў на- распеў:

— Ты, брат, цані, каго за Ілью ад- даём! Лепшая даярка! Гэта, брат, вялікі гонар усёй нашай РТС! Ты толькі пагля- дзі на яе, паглядзі! Фоя! Светлыя вала- сы і карыя вочы! Гэта ж, брат, рэдкае спалучэнне.

— А Ілья? — пытаўся дырэктар, па- казваючы ўсмішлівымі вачыма на плячыстага загарэлага механіка. — Не, тут сказаць цяжка, хто з іх лепшы! На- огул, пара добрая...

Праз некалькі месяцаў Зоя праводзі- ла мужа ў армію. Да зборнага пункта маладыя муж і жонка ішлі ў абдымку. Яна ўсміхалася і часам адварочвала ад сяброў і сябровак твар, таму што саро- мілася раптоўных слязінак, якія зрыва- ліся з яе веек усё часцей і часцей. На развітанне ён сказаў ёй пяшчотна і ці- хенька:

— Калі будзе сын, назаві Васілём, а калі дачка — то запішы ёй імя, якое ў бабулі — Надзея...

А яшчэ праз колькі месяцаў Зоя на- пісала мужу, што ў іх цяпер ёсць дач- ка Надзейка і што хоць зараз разабраць цяжка, але ўжо можна сказаць, што Надзейка вельмі прыгожанькая, і ва- ласкі ў яе пушыстыя, а вочкі, як у Ільі, блакітныя.

Сустрэтая бацькамі мужа і шумнымі станічнымі сябрамі, Зоя выйшла з ра- дзільнага аддзялення, і праз некалькі дзён паехала з дзіцем на сваю далёкую ферму, у горы, дзе працавала да родаў

і дзе жыла яе цётка — калгасная павары- ха (бацька і маці Зоі памёрлі рана, і яна іх не памятала). Шафёр Пеця, які два разы ў дзень рабіў на ферму рэй- сы па бітоны з малаком, пасадзіў Зою побач з сабой і апусціў у кабіне шкло.

— Каб тваёй дачцы дыхалася ляг- чэй! — ветліва сказаў ён і, уважліва аглядзеўшы Зою, уздыхнуў: — А табе падыходзіць раджаць, ты нібы яшчэ папрыгажэла!.. — Пеця зноў уздыхнуў і пакруціў галавой: — Шанцуе ж людзям!

Яна весела ўсміхнулася і паглядзела на дачку. Надзейка, захутаная ў ружо- вую коўдру, моцна спала, заплю- шчыўшы светлыя вейкі. Зоя прыціснула яе да грудзей і прашаптала замілава- на:

— Дачушка... сонейка маё...

Пачынаўся верасень. Восень па- жаўцела палі, але сонца ўсё яшчэ гора- ча палала ў бясхмарным небе. Цёплы, пахнучы сухім палыном вецер урываўся ў кабінку. Трашчалі цвыркуны ў іржы- шчы скошанай пшаніцы. Усё было, як раней, добра знаёмае і роднае, і ўсё- такі было штосьці ва ўсім незвычайнае і новае, не такое, як заўсёды, і Зоя па- думала, што гэта ёй так здаецца таму, што цяпер у яе ёсць Надзейка.

Стэп скончыўся, міма машыны за- мільгалі схілы гор, якія зараслі мала- дымі дубкамі і глогам. Зоя ўспом- ніла, як пазнаёмілася з Ільёй, які веч- рамі прыходзіў з таварышамі на ферму з палявога стана, і як упершыню паца- лавалася з ім на ўзлеску. «Вось пагля- дзеў бы ён зараз на нашу Надзейку!» — падумала яна.

За паваротам дарогі адкрылася шы- рокая даліна. Быў час другога даення, каровы ішлі з пашы да белых будынкаў фермы. Зоя бачыла, як насустрач машы- не, паставіўшы даёнкі, беглі сяброўкі ў белых халатах. Загарэлыя, шумныя, узбуджаныя, яны наляцелі на яе, як ві- хор.

— Цішэй, дзяўчаткі! — міжволі за- крывала Зоя, закрываючы ад дзяўчат ружовую коўдру.

Але яны не слухалі яе, гаварылі і смя- яліся ўсе разам, захлапаючыся ад захап- лення і выцягваючыся на дыбачках, каб лепш разгледзець Надзейку.

— Падумаць толькі, дзяўчаты, Зойка маці стала!

— Гляньце вы, гляньце, якая дзяў- чынка! Прыгожа-ая!

— Зіркасценькая! Дзяўчаты, а яна ж і да Ілюшкі падобна!

Зоя разгублена паўтарала:

— Цішэй, дзяўчаткі, не ўдарце...

Распіхваючы даярак локцямі, да Зоі прабралася высокая, круглатварая Гру- ня. Яна ўрачыста, як хлеб-соль, трымала на руках пасаж для дзіцяці.

— А гэта, Зойка, тваёй Надзеі ад кам- самольцаў нашай фермы. Ты прабач — не маглі раней прынесці, — сказала яна зусім расчуленай Зоі.

Пеця стаяў на прыступцы машыны і размахваў шапкай:

— Карпаўна! Гэй, Карпаўна, павары- ха! Ідзі ўнучку прымай!

Усе расступіліся і змоўклі. Нізенькая, сухарлявая Карпаўна хутка падыходзіла да Зоі, сутулячыся і шырока хрысця- чыся. Белая хустка з'ехала з яе сівых валасоў на плечы, але яна не заўважа- ла гэтага. Маршчыністы твар паварыхі пабалеў, тонкія губы бязгучна шавялі- ліся, — напэўна, яна чытала малітву. Карпаўна моўчкі пацалавала пляменні- цу, усхліпнула, узяла на рукі Надзейку і таксама моўчкі панесла ў дом.

Прыціхлыя дзяўчаты ішлі ўслед і на- паўголаса расказвалі навіны: «Тыгра» і «Фіялка» з ліку Зоіных кароў убавілі малака, напэўна, па сваёй даярцы су- мавалі. Але наогул план у жніўні пера- выканан. У кароўніках закончана будаў- ніцтва аўтапаілак. Два разы на ферму прыезджала кінаперасоўка. Вартаўнік Цімафей, такі дурань, падстрэліў лася- ня з суседняга калгаса, і цяпер на яго накладзен штраф.

— Ды як жа ён? — ахнула Зоя.

Груня растлумачыла:

— Пайшоў раз уначы на дзікоў паля- ваць. Ну, засеў у кукурузе і чакае... Раптам чуе кукуруза шастае... Ён бах — а гэта зусім не дзік, а ласяня заблудзі- лася!

Зоя рассмяялася. І смех, і грэх — і ласяняці шкада і Цімафея разяву так- сама. А чаму ж «Тыгра» і «Фіялка» ма- лака ўбавілі? Нядобра гэта... З кожнай мінутай яна ўсё больш уваходзіла ў ко- ла клопатаў і прывычных інтарэсаў жыц- ця на ферме, з хваляваннем думала аб новых справах, а ў грудзях было па- ранейшаму вельмі цёпла і не пакідала адчування, што ў яе жыцці здзейсніла- ся нешта велізарнае і важнае, і яна ра- зумела, што гэта велізарнае і важнае — Надзейка.

Не заходзячы ў дом, разам з сяброў- камі (не ўтрымалася!) заскочыла Зоя за- летнюю загарадку кароў. Яны стаялі на прывязі, кожная ля свайго калка, па- махваючы галавамі і пазваньваючы званочкамі. Даяркі даілі іх, белыя стру- меньчыкі шаласцелі ў даёнках. У па- ветры веяла цяплом і густым пахам сырадоу.

«Тыгра» і «Фіялка» яшчэ здалёку па- чулі Зою, павярнулі насустрач ёй гало- вы і неспакойна замычэлі.

— Мілыя вы мае! — гаварыла яна, паспешліва лашчачы кароў. — Што ж вы так падвялі мяне? Ну, пачакайце яшчэ крышку, раздаю я ўжо вас!

— Ідзі, ідзі, кладзіся! — прыкрыкнула на яе Груня.

Зоя прыйшла дадому размораная, спатнелая. Дома Карпаўна распавіла Надзейку. Маленькі чалавечак папіска- ваў і бездапаможна варочаўся на лож- ку.

— Ну, скажыце, цёця... харошая? — спытала Зоя з парога, з трывогай за- зіраючы ў строгі твар цёткі.

Карпаўна адказала, не ўзімаючы на Зою вачэй:

— Не пытай так... урачэш! — яна перадала разгубленай Зоі дзяўчынку і дала: — Пакармі!

Карпаўна глядзела, як Надзейка лавіць адкрытымі прагнымі губкамі цвёрды сасок, і раптам запытала:

— Хрысціць калі будзеш?

— Ды вы што, цёця? — ахнула Зоя, прыціскаючы дачку да грудзей.

...Зоя ведала, што сама яна была хрышчоная і памятала, як цётка вучыла яе, пяцігадовую дзяўчынку, маліцца. Але гэта было вельмі даўно, калі яна яшчэ не хадзіла ў школу.

А потым, калі Зоя стала піянеркай, пачала чытаць кнігі ў станічнай бібліятэцы і слухаць захапляючыя расказы старога любімага настаўніка аб тым, як пабудаваны велізарны свет, у якім жыўць людзі, яна аднойчы адмовілася ісці ў суседнюю станіцу ў царкву.

Гэта здарылася на вялікдзень. Карпаўна прыбрала хату і завязвала хустку, збіраючыся на ўсяночную.

— Чаму ж ты не пойдзеш? — запытала яна пляменніцу, не гледзячы на яе.

— Няёмка... — ледзь чутна сказала Зоя. — Піянерка ж я!

— А вось бог пакарае цябе! — крыкнула цётка. — Бог усё можа, усё бацьцы!

Зоя пабойвалася цёткі, але на гэты раз, сама здзіўляючыся сваёй смеласці і задыхаючыся ад хвалявання, якое распірал грудзі, гарача выпаліла:

— А калі ён ёсць — няхай пакарае! Калі можа — няхай пакарае мяне на гэтым месцы!

Ёй было тады ўсяго трынаццаць год, і дзесьці ў глыбіні яе душы тады яшчэ варочаўся чарвячок сумнення: а раптам на самай справе пакарае? Яна ўздрыгнула ад сказаных ёю самою слоў і, убачыўшы расшыраны ад жаху вочы цёткі, узняла вочы да столі. Але столь не абвалілася, усё па-ранейшаму было спакойна, і за акном суседскія дзяўчаты звонка і дружна спявалі частушкі:

Дык будзьце здаровы,
жывіце багата...

— Дурніца! Ірадка! — крыкнула Карпаўна і пайшла, стукнуўшы дзвярыма.

Паступова яна звыклася з бязбожнасцю Зоі і больш не загаворвала з ёй аб царкве. «Маладыя цяпер усе такія, без крыжа», — засмучана ўздыхаючы, гаварыла яна.

Зоя скончыла сямігодку, пачала працаваць на ферме. На камсамольскіх і калгасных сходах яе часта хвалілі і некалькі разоў прэміявалі.

Зоя часта думала пра будучыню. Яна малявалася яе ўяўленню не заўсёды акрэслена, але заўсёды звычайна хваляючай і шчаслівай. І вось цяпер у яе Надзейка, дачушка, сонейка ненагляднае!

Ілюша з арміі вернецца, будуць яны разам працаваць, вучыцца, гадаваць Надзейку... Якое будзе жыццё!

...А Карпаўна зноў пытала:

— Калі будзеш дачку хрысціць?

— Ды навошта ж хрысціць, цёця? — задрыжэўшым голасам сказала Зоя. — Навошта?

— А затым, што не можа чалавек нехрышчоным жыць!

Вузкія жоўтыя вочы Карпаўны, з цёмнымі зморшчанымі вейкамі, глядзелі на пляменніцу нерухома і сурова. Твар цёткі здаўся Зоі пахудзелым і змарнелым, больш выразна вызначаліся касыя маршчыны ля апушчаных, шчыльна сцятых вуснаў; маленькі падбародак, пад якім вузлом была завязана белая хустка, завастрыўся і паторгваўся, быццам яна стрымлівала слёзы. Зоі раптам стала шкада цётку, захацелася сказаць ёй што-небудзь ласкавае, супакоіць яе, і яна, прытрымліваючы адной рукой ля грудзей Надзейку, падышла да яе і абняла за плечы:

— Вы не хвалойцеся, цёця, не перажывайце... Добра ўсё будзе, вось паглядзіце...

Карпаўна адхілілася.

— Не будзе добра, калі дачка нехрышчоная! Што ты ў царкве з мужам не вячалася, я ўжо рукой на гэта махнула... а дзяўчынку не дазволю ірадкай зрабіць!

— Вы падумайце, што гаворыце, цёця!

— Ведаю, што кажу... Не дазволю! Прыгнечаная Зоя не знаходзіла слоў. Памаўчаўшы, яна сказала зусім гэтак жа, як калісьці ў дзяцінстве, калі была яшчэ піянеркай:

— Няёмка, цёця... Камсамолка ж я...

— Ну і што ж?

— З камсамол за рэлігійныя забавы выключыць могуць...

Цётка нечакана схілілася да яе і панізіла голас:

— А ніхто і не даведаецца, Зочка... Я ўсё сама зраблю...

Зоя ўспыхнула, але адказала стрымана:

— Не, цёця! Я камсамол ашукваць не буду! І больш са мной не гаварыце пра гэта...

...Ішлі дні. Надзейка падрасцала, пачала ўсміхацца. Цяпер і на самай справе было відаць, што яна вельмі падобна да бацькі. Яна была адзіным дзіцем на ферме і, можа быць, таму стала агульнай любімайцай. У вольныя мінулы дзяркі забягалі да Зоі і з яе пакою ўвесь час несліся дзявочыя галасы:

— Ай, ладкі, ладкі!..

— У-у, ты, мая маленькая!

— А дужая якая! Дзяўчаты, гляньце, як за палец схпіла!

Прышло пісьмо ад бацькі-танкіста. Ён пісаў, што лічыцца ў сваёй часці выдатнікам баявой і палітычнай падрыхтоўкі і што вельмі сумуе па Зоі і Надзейцы, якую яшчэ ні разу не бачыў. Яго пісьмо прачыталі на ферме ўголос і паслалі калектыўны адказ, у якім пісалі і пра Надзейку, і пра тое, што на ферме была лекцыя аб міжнародным становішчы, і што «Тыгра» і «Фіялка» зноў прыбавілі малака. Усхваляваная, шчаслівая Зоя паклала ў канверт маленькі залацісты снапок Надзейкіных валаскоў.

Восенню былі па-летняму гарачыя дні. Але, відаць, надвор'е ашукала Карпаўну: яна вынесла Надзейку з дома і раскрыла на сонцы. Дзяўчынка прастудзілася на ветрыку, закашляла, і ўвечары ў яе паднялася тэмпература.

Зоя ўсю ноч не выпускала Надзейку з рук, са страхам прыслухоўвалася да яе неспакойнага дыхання і шаптала:

— Дачушка... дачушка...

Карпаўна запаліла ля абраза лампад-

ку і на каленях клала зямныя паклоны. Яе вялікі касы цень з распушчанымі валасамі бегаў па сценах пакоя.

На другую ноч Надзейцы стала лепш і знясіленая Зоя заснула. Глыбокай ноччу, захінуўшыся ў хустку, Карпаўна выйшла з дома. Было вельмі ціха. Тонкі месяц няясна свяціў у зорным небе, ускудлачаны бледны туман засцілаў даліну, і дзесьці за туманам, у гарах, у зарасніках глогу надрыўна завывалі ша-

калы. Усё на ферме было спакойна, уздыхалі за агарожай каровы, і ў ценю, пад хлевам, пакашліваў вартаўнік Цімафей, пабліскаючы агеньчыкам папяросы.

Яна падышла да Цімафея. На ферме дзяўчаты гаварылі, што не вельмі разумны гэты пажылы, кульгавы на адну нагу мужчына, кніг і газет ніколі не чытае, а на лекцыях і кінакарцінах ціхенька дрэмле. Але характар у яго быў дабрадушны, і адносіліся ўсе да яго па-сяброўску, з лёгкай жарталівай іроніяй, якую ён не заўважаў або рабіў выгляд, што не заўважае. А Карпаўна ведала, што не такія ўжо дурны Цімафей — хітры і сквапны ён! Ведала яна, што быў ён вельмі прагным да грошай і хаваў іх дзесьці ў скарбонцы, тайком ад усеі сям'і.

— Ты што паўночнічаеш, Карпаўна? — запытаў сіпатым пракураным баском Цімафей.

— Справа ёсць, Цімоша, — сказала яна, сядучы побач. — Ты скажы: табе яшчэ шмат штрафу плаціць за тое ласяня, што ты ў кукурузе падстрэліў?

— А што? — асцярожна запытаў ён.

— Памагчы табе хачу... Рублёў дзве-сце дам... З'ездзім, давай Надзейку пахрысцім, — хутка шаптала Карпаўна. — Будзеш хросным бацькам... Добра, Цімоша?

Ён памаўчаў, зацягнуўся дымам.

— А калі ехаць?

— Ды проста зараз, пакуль Зоя спіць... Сам ведаеш — бязбожніца яна, удзень не дасць... Таму, што дзіця нехрышчоное, і хвароба прычапілася. Запражы буланага, Цімоша, у двухколку... Яшчэ табе на паўлітра прыбаўлю.

...Раніцай яны вярнуліся на ферму. Калі Зоя кінулася да дзіцяці, Карпаўна,

спокійная і прасветленая, сказала ёй урачыста:

— Пахрысцілі, дзякуй табе, божа...

... У той жа дзень у Надзейкі зноў падскочыла тэмпература.

Карпаўна перабралася з плямёніцай у станіцу. Амаль ашалелая ад гора Зоя бегала ад урача да ўрача, насіла дадому мікстуру і без сіл падала ля ложка дзіцяці. Урачы вызначылі ў Надзейкі запаленне лёгкіх.

Карпаўна малілася. Лампадка нязгасна гарэла перад цёмным тварам закуранай багародзіцы.

Аднойчы ўначы, калі ім здалося, што дзяўчынка стала асабліва дрэнна, цётка ўзяла Зою за плечы і глуха сказала: — Маліся...

І, як калісьці ў дзяцінстве, калі Зоі на секунду здалося, што на яе абваліцца столь за яе бязбожнасць, так і зараз у распаленым мозгу маладой маці мілганула недарэчная думка: «А можа малітва дапаможа?» О, зараз яна зрабіла б усё, каб толькі выратаваць сваё сонейка, сваю Надзейку!

А Карпаўна схілілася над ёй і паўтарала:

— Маліся, маліся!

Схуднелая, збялелая Зоя стала на калені. Яе ўсю калаціла. Яна не памятала ніводнай малітвы і, як у трызненні, паўтарала за цёткай:

— Святы божа, святы моцны, святы бессмяротны, памілуй мя...

На другі дзень Карпаўна пайшла ў царкву і, вярнуўшыся адтуль, сказала радасна:

— Ведаю, што рабіць, Зоечка, ведаю, мілая! Дзякуй табе, божа, за прасвятленне! Ёсць каля мора, у станіцы Ніберджаеўская, крыніца святой ручыцы... камень такі ля крыніцы і на тым камені святая рука. Ад усіх хвароб тая вада вылечвае! Дзякуй добрым людзям, што навалі мяне на розум, старую! Падзем, Зоечка.

Зоя чакала ўрача з пеніцылінам.

Але зараз яна ўжо слаба ўяўляла, што рабіць, і бязвольна згаджалася з усім, што гаварыла цётка.

Яны ехалі на машыне, потым на поездзе, ішлі пеша...

Праз суткі ў жоўтым, выпаленым сонцам асеннім стэпе яны, нарэшце, дабрылі да крыніцы. Зоя не запамніла, ці была відаць на камені ля крыніцы рука, высечаная якім-небудзь прайдзісветам, ці яе не было зусім. Яна глядзела ў ваду, у якой адбівалася высокае слепае сонца, і раптам з жахам падумала, што вада, напэўна, халодная і ўсё, што зараз адбываецца, страшна, як вар'яцкі сон...

Карпаўна на каленях распавіла дзяўчынку і перахрысцілася. Надзейка заварочалася і заплакала, і яе крык разануў Зою па сэрцу.

— Цётка, не трэба! — закрывала яна. — Не трэба!

— У імя айца і сына і святога духа, — скарагаворкай прагаварыла Карпаўна і акунула Надзейку ў крыніцу.

... На наступны дзень Зоя і Карпаўна з'явіліся ў бальніцу. Яны абедзве былі падобны на цені, і ўрач спалохана падняўся з месца, убачыўшы іх.

— Ратуйце... — хрыпла шптала Зоя, працягваючы да яго Надзейку. — Ратуйце...

Урач хутка раскруціў пасіненлае цэльца і закрываў:

— Што вы з ёю зрабілі?! Дзяўчынка ж пачынала папраўляцца.

Зоя расказала спяшаючыся і збіваючыся. Узрушаны ўрач маўчаў.

— Вы загубілі сваё дзіця! — нарэшце вымавіў ён.

... З таго часу мінула некалькі месяцаў. Але даведаўся пра ўсё гэта я нядаўна на той ферме, дзе і зараз працуе Зоя Старажылава.

Калі я сабраўся ад'язджаць, яна падышла да мяне, маленькая, худзенькая, з нервова падрыгваючай верхняй губой.

— Цяпер вы ўсё ведаеце, — прагаварыла яна ціха. — Вы будзеце пісаць... пра гэта?

— Не ведаю, Зоя, — сказаў я, — магчыма, і буду...

— Гэта ўсё страшна... — яна неяк ненатуральна павяла галавой. Ёй было цяжка гаварыць.

— Так, гэта страшна, Зоя...

Яна памаўчала.

— Я разумею, што пра гэта трэба пісаць... для іншых... Яна працягнула мне руку і хацела яшчэ штосьці сказаць, але раптам заківала галавой, зачыла вільготныя вочы і толькі пашаваліла пакутліва зведзенымі губамі:

— Дачушка...

(Пераклад з рускай мовы).

Ля кінаапарата—Валя Сыч

Маці дакорліва ківала галавой: «Дзяўчына і раптам — кінамеханік». А Валя весела збіралася ў дарогу, у самастойнае жыццё. Яна толькі што скончыла Мінскую рэспубліканскую школу кінамеханікаў і зараз ехала на работу ў Палессе — на Піншчыну.

Вёска Пінкавічы. Яшчэ ў школе Валя ведала, што тут калісьці жыў і працаваў народны пясняр Беларусі Якуб Колас. А цяпер тут будзе жыць і працаваць яна. Таму ўсю дарогу дзяўчына жыла радасцю сустрэчы з незнаёмымі, але блізкімі сэрцу мясцінамі. Не паспеўшы разабраць чамадан і вузлы з няхітрай дзявочай маёмасцю, забегла ў клуб.

Холадам патыхала ад сырога бруднага памяшкання. Атынкаўка са сцен абсыпа-

лася, на падлозе ляжала дагары нагамі некалькі паламаных лавак. Але самае непрыемнае чакала Валянціну ў кінабудцы. Дарагая кінаапаратура пакрыта пылам, многія дэталі паржавелі.

На наступны ж дзень, дзяўчына ўзялася за навадзенне парадку. Чысціла, змазвала, рамантавала кінаапаратуру, звязалася з раённым аддзелам культуры, каб прыслалі некаторыя дэталі. Заадно дамовілася і аб новым кінафільме. І вось у вёсцы з'явіліся маляўнічыя афішы, якія запрашалі калгаснікаў у кіно. Не вельмі многа прыйшло ў першы раз. Прапала ў калгаснікаў ахвота да раніцы сядзець у халодным, няўтульным памяшканні і лічыць, колькі разоў парвецца

стажыцца, як гэта даводзілася рабіць ім пры колішнім гора-кінамеханіку.

З трывогай глядзела Валя на вуліцу. Да пачатку сеанса засталася некалькі мінут. «Няўжо не прыйдуць?» Дзяўчаты гаварылі ёй:

— Крыху пачакай, збяруцца.

Валя здзіўлена ўзняла бровы:

— Як гэта, пачакай? Пачнём своєчасова!

Сеанс сапраўды пачаўся роўна ў восем, мінуў і мінуў.

Да новага парадку прывыклі хутка. Калгаснікі з Пінкавіч хваліліся перад суседзямі:

— У нашай кінаплёнка ніколі не рвецца, а гук, як у гарадскім кінатэатры.

З таго дня, як Валя Сыч упершыню стала ля кінаапарата, мінула сем год. Каля чатырох тысяч кінасеансаў

адбылося за гэты час. Любоў і павагу хлебарабаў завявала дзяўчына сваёй добра-сумленнай працай.

Аднойчы Валя заўважыла, што многія жывёлаводцы не маюць магчымасці ўвечары глядзець кінафільмы: заняты на ферме. Яна пачала наладжваць для іх дзённыя сеансы. Усёй фермай, якая змагаецца за званне калектыву камуністычнай працы, дзяўчаты прагледзелі не толькі многія мастацкія кінакарціны, але і шмат сельскагаспадарчых.

У пачатку трэцяга года сямігодкі работнікі Пінкавіцкага сельскага стацыянара ўключыліся ў спаборніцтва за ганаровае званне калектыву камуністычнай працы. І якраз напярэдадні XXII з'езда партыі іх маленькі калектыв быў удастоены гэтага высокага звання.

В. БАЙДА

НЯВЕРКА

ЖЫЎ на свеце хлопчык Няверка. Усіх ён ашукваў. І таму сам нікому не верыў. І праз гэта трапіў ён у бяду. І вось як трапіў.

Пайшоў Няверка ў суседнюю вёску да свайго сябра. Ідзе ён полем і раптам бачыць: заечая галава з-пад снегу тырчыць, а з вачэй буйныя слёзы коцяцца. Заяц убачыў Няверку і просіць яго:

— Няверка, Няверка, дапамажы мне. Пакуль я спаў, мяне засыпала снегам. І мне цяжка выбрацца самому.

А Няверка адказвае:

— Не будзь гультаём, дык і сам выбарашся.

І пайшоў сабе далей. А насустрач яму сабачка бяжыць. Спыніўся і кажа Няверку:

— Няверка, Няверка, дай мне кавалачак хлеба, я вельмі есці хачу.

Але Няверка не паверыў сабачку і не даў, хоць у кішэні ў яго і ляжаў вялікі кавалак хлеба. І пайшоў далей. А дарога лесам ішла. Увайшоў ён у лес, а тут мяцеліца пачалася і замяла дарогу. Няверка заблудзіў і ніяк не можа з лесу выйсці. А ў гэты

час з дупла выглянула вавёрка. Убачыла яна Няверку і пытае ў яго:

— Што ты тут робіш, Няверка?

А Няверка адказвае:

— Я заблудзіў. Дапамажы мне дарогу знайсці.

Паказала яму вавёрка дарогу. А Няверка падумаў, падумаў, ды і пайшоў у другі бок: не паверыў вавёрцы.

Ходзіць Няверка па лесе, а лес усё гусцей і гусцей робіцца. І тады Няверка пашкадаваў, што не паслухаў вавёрку. Вось ужо і вечар надышоў. А Няверка ўсё блукае па лесе і ўсё ніяк не можа дарогу знайсці. Страшна яму зрабілася, і ён заплакаў.

Раптам бачыць Няверка: заяц скача. Той самы, якога снегам засыпала. Заяц таксама ўбачыў Няверку і пытае ў яго:

— Чаго ты плачаш, Няверка?

А той адказвае:

— Я заблудзіў.

— Я дапамагу табе выбрацца з лесу. Ідзі за мной, — сказаў заяц і паскакаў. А Няверка пайшоў па яго слядах.

Даскакаў заяц да поля, за якім вёска была відаць, і ў лес вярнуўся. А Няверка праз поле ў вёску пайшоў. А снегу ў полі па калена! Стаміўся Няверка па глыбокім снезе ісці. Сеў у гурбу, каб адпачыць, і пачаў засынаць. А тут мароз нанач бярэцца!

Яшчэ крышку — і замёрз бы Няверка, ды сабачка яго выратаваў. Той, якому ён хлеба не даў. Падбег ён да Няверкі, лізнуў яго ў твар і гаворыць:

— Прачніся, Няверка, а то замёрзнеш.

Але Няверка ўжо не можа ўстаць. Тады сабачка схопіў яго за крысо футэрка і пацягнуў па полі.

Прачнуўся Няверка ў стозе сена, куды яго прыцягнуў сабачка. Успомніў, як не паверыў ён сабачку, што той быў галодны, успомніў, як не дапамог зайцу выбрацца з-пад снегу, як не паслухаў вавёрку. І сорамна яму зрабілася. Дастаў ён з кішэні хутэй хлеб і аддаў яго сабачку.

І з таго часу Няверка верыць усім, хто ў бяду трапіць, і ўсім ён дапамагае. І жывецца яму з таго часу на свеце лягчэй і веселей.

Алена КОБЕЦ

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

Я САМ

Сам шнурую чаравічкі,
Хоць я хлопчык невялічкі,
Сам зляплю я з пластыліну
Лодку, рыбку і машыну.
Сам я мыю вушы зрана.
Кажуць усе — я паслухмяны:
Мне дазволена самому
З садзіка хадзіць дадому.

РАЗУМНЫЯ МЫШКІ

У норцы шэсць прыціхла мышак.
Даўгахвостых шэсць малышак,
А ля норкі два каты,
І не выйдзеш нікуды.
Два каты даўно сядзяць
Ды за мышкамі глядзяць.
Толькі мышкам справы мала:
Цукар ёсць у норцы, сала.
Няхай знаюць злыя кошкі:
Не дастануць ані крошкі.

Аўгіння КАВАЛЮК

НЕРВОВАЕ ДЗІЦЯ

Гарачы ліпеньскі дзень на дачы. Дванаццацігадовая Наташа апранае шаўковую сукенку і ідзе гуляць на станцыю. Старэнькая бабуля сядзіць пад бярозкай і шые дзяўчынцы новую блузку. А мама, ужо немаладая, вельмі поўная жанчына, абліваючыся потам, крэкчучы і вохкаючы, мые падлогу.

— Чаму ж вы не прымусілі вымыць падлогу Наташу? — пытае суседка.

— Ёй учора нездаровілася, няхай адпачне, — адказвае маці.

У той жа вечар мне давялося назіраць такую сцэнку: уткнуўшыся ў падушку, Наташа «плача». Плечы яе трасуцца. А над дзяўчынкай схіліліся дзве галавы — сівая татава і фарбаваная маміна.

— Не плач, Наташанька, ты мацней, ты лепш. Ну, пойдзем яшчэ раз згуляем, вось убачыш, ты выйграеш.

У чым жа справа? Аказваецца, Наташу абыгралі ў настольны тэніс. І чым больш суцяшаюць яе бацькі, тым больш плача дзяўчынка.

Упершыню з Наташай мне давялося сустрэцца год восем назад. Яе бацькі, ужо і тады немаладыя людзі, не маглі нарадавацца з дзяўчынкі. Але яны шмат працавалі, і выхаваннем дзіцяці займалася бабуля, у мінулым педагог. Бязмежная бацькоўская любоў неяк стрымлівалася яе разумным уплывам. Але ўжо тады пачалі намячацца дзве Наташы: адна — пры бабулі, паслухмяная, спакойная; другая — пры тату і маме, капрызная, плаксивая.

Але вось мама пакінула работу і «ўлада» перайшла ў яе рукі. І цяпер яна, нягледзячы на запэўненні ўрачоў, шчыра верыць, што Наташа «нервовае» дзіця, якое мае патрэбу ў спецыяльнай апецы. Пакуль што капрызы Наташы праяўляюцца толькі дома. У школе яна добрая, працавітая, дысцыплінаваная дзяўчынка. І зноў дзве Наташы: дома — капрызная, наравістая, якая не ведае слова «нельга»; другая Наташа — у школе. Якая ж увойдзе ў самастойнае жыццё?

А вось іншая сям'я. Мама вельмі баіцца, каб урокі працы ў школе не адбіліся на Аніным сэрцы. Чаму? Каля чатырох год назад дзяўчынка ляжала ў бальніцы. Пасля выпіскі ўрачы рэкамендавалі Ані асобы рэжым — ёй не дазвалялася язда на веласіпедзе, яна была вызвалена ад урокаў фізкультуры. Паступова здароўе дзяўчынкі так узмацнела, што тыя ж самыя вопытныя ўрачы ўжо не толькі дазволілі, але настойліва рэкамендавалі ўсё больш уцягваць дзяўчынку ў звычайнае працоўнае жыццё здаровага школьніка.

Але мама па-ранейшаму забараняла дзяўчынцы хадзіць на ўрокі працы, хаваючыся пры гэтым за старую даведку.

Калі Аня засталася на другі год, мама лічыла, што ўсім ужо віной яе сэрца, нездарма ж дзяўчынка так часта скардзілася на боль. Не заўважала мама, што скаргі на недамаганне заўсёды супадалі з напамінам аб тым, што трэба рыхтаваць урокі. І ніколі гэтае сэрца не балела, калі хацелася пайсці ў кіно, гуляць, да краўчыхі.

З аднакласнікамі Аня не сябравала: яна была старэй за іх, у яе ўжо з'явіліся іншыя інтарэсы. Маме падабалася, што яе дачка рабілася «дарослай». На вечар, наладжаны школьніцамі, Аня пайшла не ў форме, не ў чысценькай, добра выпрасаванай паркалёвай сукеначцы, як яе аднагодкі, а ў новай «крыналінавай» спадніцы з тафты і капронавай блузцы. І гэта ў чатырнаццаць год!

Скромная працаўніца-маці выходзіла Аню без бацькі, ва ўсім сабе адмаўляе, працуе «толькі для Ані» і вельмі ганарыцца гэтым. Але паступова жаданні Ані перарастаюць магчымасці маці. Пачынаецца грубасць, слёзы, крыкі. А мама шукае дапамогі ва ўрачоў:

— Дзяўчынка не можа валодаць сабой, стала такой зласлівай, нервовай, — скардзіцца яна. А калі педагогі і ўрачы гавораць, што ўся «нервонасць» Ані звязана з выхаваннем, што дзяўчынцы трэба стварыць правільны працоўны рэжым, маці адказвае:

— Паспее яшчэ напрацавацца.

Дзяўчынка не паважае маці, не цэніць яе працу. Але гэта не трывожыць неразумную жанчыну.

— Вырасце, зразумее, ацэніць, — спакойна гаворыць яна.

Не! Калі тэрмінова не ўмяшчаць у выхаванне, Аня не ацэніць, не зразумее. Пра гэта гаворыць прыклад іншага майго пацыента, таксама «нервовага дзіцяці», якому зараз ужо 30 год. У яго маці, Ганны Іванаўны, было вельмі цяжкае дзіцінства: айчым дрэнна адносіўся да яе. Вось чаму, рана аўдавеўшы, маладая жанчына доўга не адважвалася другі раз выйсці замуж. Толькі калі Васільку было дзесяць год, Ганна Іванаўна ўступіла ў шлюб. Айчым «пальцам не крануў» свайго пасынка.

Але Ганна Іванаўна чамусьці лічыла сябе «вінаватай» перад Васільком, старалася «задобрыць» яго, выконвала ўсе яго жаданні. Паступова нават чыста мужчынская работа перавалілася на плечы Ганны Іванаўны.

Нарэшце, прыйшоў час, калі Васілёк захацеў ажаніцца. Кватэрныя ўмовы сям'і былі цяжкімі. Тут вось сыноў і разгарнуўся. Ён заявіў маці, што яна не мела права выходзіць замуж, што яна абавязана была ўжо дваццаць год назад думаць, што сын вырасце і ажэніцца і што яму патрэбна будзе жылплошча.

— Ты — не маці! — крычаў ён.

Іх не так ужо многа, гэтых «нервовых» мамчынх сыночкаў і дочак. Школа, піянерская, камсамольская арганізацыі, ды і ўся наша рэчаіснасць не даюць ім задыхнуцца ў цесных абдымках нястрымнай неразумнай мацярынскай «любві». Але бываюць выпадкі, калі іменна з такіх дзяцей вырастаюць гультай і дармаеды, якія не хочуць ні вучыцца, ні працаваць. А вінаваты ў гэтым самі бацькі, якія не ўмеюць выхаваць сваіх дзяцей. І вельмі часта ім проста не хапае добрай парады вопытнага педагога.

Л. БАГАЧЭНКА,

кандыдат медыцынскіх навук.

(Скарочаны артыкул з «Недзеля»).

Гэтыя дзяўчынкі вельмі любяць вышываць. Паглядзіце як старанна дапамагаюць яны адна адной у працы.

Фотаэцюд П. Бародкі.

Вавёрка і дзікабраз

Уладзімір КОРБАН

Байка

Раз
Нейкі дзікабраз
У лесе затрымаў вавёрку.
«Ты, — кажа, — бегала да барсука у норку.
А ён, — Хе-хе-хе-хе! — вядома, халасцяк...»

«Ды як жа так! —
Ажно прысела тая.—
Была ў мяне прычына не малая.
Начальнік захварэў, а я, як сакратар,

Газеты й календар
Занесла да яго па абавязку». —
«Ты не хвалюся, калі ласка, —
Хіхкнуў дзікабраз, — пажартаваць хачу.
Ды я маўчу, маўчу, маўчу...»

Размове б і канец, але раптоўна збоку
Нячысік падтыркнуў сароку.
А тая ж збрэша уваччу,
У сто разоў прылжэ к таму, што чула.

Па лесе крыламі яна махнула,
Разносячы вавёрчыны грахі. —
«Чы-чы-чы-чы!» — глушцу, яноту, гарнастаю.
Назаўтра ж і пайшло ад краю і да краю:

«Вавёрка — хе-хе-хе!...» «Вавёрка — хі-хі-хі!...»
«Начальніка не забывае!...»
Вавёрцы хоць ты плач, хоць лезь самой ў труну, —
Смяюцца ўсе з яе. Сёй-той хоць і не верыць,
Але таксама зубы шчэрыць, —

Ну, ну!..
І так жа дапаклі, — няма куды падацца.
Ну як тут давядзеш, што гэта ўсё мана?
І змушана была яна
У лес суседні перабрацца.

Гаворачы аб кодэксе маральным,
Я к вываду прыходжу зноў і зноў:
Таварышы! Усіх балбатуноў
Караць рашуча! Спецыяльна
Займацца імі і не дазваляць
Людзей сумленных ганьбаваць!

Нашы парады

Якая ў вас прычоска?

Пры выбары прычоскі трэба ўлічваць форму галавы, тып твару, а таксама ўласцівасці валасоў (густыя або рэдкія, тонкія або тоўстыя, хвалістыя або прамыя).

Жанчынам з буйнымі рысамі твару падыходзіць гладкая прычоска, а з дробнымі рысамі — больш пышная.

Пры падоўжанай форме твару добра пышней прычэсваць валасы або ўкладваць іх валікам вакол галавы.

Пры вуглаватых рысах твару валасы на скронях трэба ўзбіваць, а ззаду збіраць у пучок або гладка зацягваць.

Жанчыне з круглым тварам рэкамендуецца высока падымаць валасы па баках і рабіць ззаду доўгія локаны.

Пры нізкім ілбе добра зачэсваць валасы гладка.

Калі лоб вельмі высокі, то яго трэба прыкрываць грыўкай або локанам.

Пры кароткай шыі валасы трэба каротка стрыгчы або рабіць высокую прычоску.

Пры доўгай шыі рэкамендуецца прычоска з доўгімі валасамі.

Пры выступаючым падбародку не рэкамендуецца насіць высока паднятую прычоску і кароткую стрыжку, лепш зрабіць прычоску з доўгімі валасамі або падбіраць іх валікам. У тым і іншым выпадку вушы павінны быць закрыты.

Пры невялікім падбародку не рэкамендуецца рабіць гладкую прычоску і закрываць вушы.

Для твару з доўгім носам не падыходзіць кароткая стрыжка і гладка зачасаныя валасы.

Прабор можа як упрыгожыць, так і сапсаваць прычоску. Касы прабор, які ідзе да макушкі, падаўжае твар, а калі ён зроблены збоку, бліжэй да вуха, то расшырае яго. Чым прабор бліжэй да сярэдзіны, тым твар будзе здавацца шырэй. Прамы прабор робіць верхнюю частку твару шырэй і вышэй, а таксама скрывае вельмі нізкі лоб.

А капялюш?

Галаўны ўбор надае касцюму закончаны выгляд. Таму ён павінен гарманіраваць з ім, падыходзіць да ўзросту, твару і прычоскі. Жанчынам з падоўжаным тварам не падыходзіць ка-

пелюшы з высокім верхам, а таксама капелюшы маленькіх размераў. Капелюшы з шырокімі палямі або палямі, адагнутымі ўніз, робяць такі твар больш прывабным. Жанчынам з шырокім тварам не трэба падбіраць капелюшы такіх фасонаў, якія падкрэсліваюць кругласць твару — без палёў, з шырокім і нізкім верхам, што закрываюць лоб. Да такой формы твару падыходзіць капелюшы з невялікімі палямі і больш высокім верхам.

Калі твар завостраны ўніз, не трэба насіць капелюшы, якія закрываюць лоб. Калі ён расшыраны ўніз, капялюш можа быць складанага фасону са складкамі і драпіроўкамі на версе.

Жанчынам невысокага росту не трэба насіць мелкія шыракаполыя капелюшы. Жанчынам высокага росту не рэкамендуецца насіць капелюшы з высокай галоўкай і высокімі палямі.

Маладым дзяўчатам не рэкамендуецца насіць капелюшы складаных фасонаў: ім больш падыходзіць маленькія, простыя спартыўныя капелюшы або капелюшы з палямі, адагнутымі назад. Для пажылой жанчыны больш падыходзіць капелюшы няяркіх колераў і з простага аддзелкай у выглядзе стужкі або скромнай шпількі, а таксама капелюшы з палямі, адагнутымі ўніз. Не ўпрыгожвайце капялюш у адзін і той жа час кветкамі, стужкамі, шпількамі і вуаллю.

Саламяны капялюш добра гарманіруе з летнім касцюмам або сукенкай, і наўрад ці правільна робяць жанчыны, якіяносяць яго з дэмісезонным паліто.

Жанчыне ў акулярах не падыходзіць капялюш, аздоблены кветкамі і стужкамі, а капялюш з вуаллю не падыходзіць да касцюма мужчынскага крою. Гумку, якая падтрымлівае капялюш, не трэба насіць пад падбародкам: яна павінна быць ззаду, пад валасамі.

Абутак

Абутак трэба выбіраць у адпаведнасці з усім адзеннем, формай ног, а таксама ўзростам. Калі вы апранаеце касцюм спартыўнага крою, то і абутак павінен быць спартыўнага тыпу, калі вы апранулі вячэрні туалет, то і абутак павінен адпавядаць яму, г. зн. павінен быць прыгожым.

Вялікае значэнне мае вы-

шыня абцаса. Высокі абцас упрыгожвае нагу і зрокава памяншае ступню. Таму жанчыне з вялікім размерам нагі рэкамендуецца насіць туфлі на абцасах.

Туфлі на высокім абцасе ўпрыгожваць жанчыну і з маленькім размерам нагі.

У пажылым узросце не рэкамендуецца насіць вельмі высокія абцасы або вельмі адкрытыя туфлі.

Туфлі на высокім абцасе не рэкамендуецца вельмі высокім жанчынам, а таксама жанчынам з непрыгожай і няўстойлівай хадой.

На поўнай назе непрыгожа выглядаюць закрытыя туфлі. Жанчынам з худымі нагамі без пад'ёму рэкамендуецца насіць абутак спартыўнага тыпу на невялікім абцасе.

Найбольш зручным і прыгожым, заўсёды модным фасонам з'яўляюцца гладкія туфлі тыпу «лодачак». Іх выгляд можа мяняцца ў залежнасці ад формы выразу, вышыні абцаса і матэрыялу. Але незалежна ад гэтых змен яны падыходзяць да любога касцюма і сукенкі.

Зімой рэкамендуецца насіць абутак чорнага і карычневага колераў розных адценняў. Летні абутак можа быць светлых і яркіх колераў.

Пудра

Лепшай па якасці з'яўляецца пудра «Белы бэз», «Вялікі тэатр», «Кампактная», «Чырвоная Масква», «Чырвоны мак», «Крэмль», «Ленінград», «Манон», «Руская», «Рыга», «Русалка», «Казка пра цара Салтана», «Тэатр імя Пушкіна», «Элада» і інш.

Падбор колеру пудры залежыць ад індывідуальных асаблівасцей чалавека, у прыватнасці ад колеру валасоў, скуры і вачэй, узросту,

а таксама асвятлення (дзённага або электрычнага);

для блондак больш падыходзіць пудра цёмная рашэль або колеру загару («Паўднёвая», «Курортная»), для цёмных шатэнак — цёмна-каштанавага колеру — цёмная рашэль папалам са светлай ружовай пудрай, для светлых шатэнак — светлая рашэль, у якую можна дадаваць 1/4 частку ружовай пудры, для бландзінак са светлай скурай — ружовая або ружовая папалам з пудрай рашэль; пры загары — цёмная рашэль, колеру загару («Паўднёвая», «Курортная»), для рыжых з карычневатым адценнем скуры — сумесь з дзвюх частак рашэлі і адной часткі ружовай; пры цёмнай скуры — рашэль, пры бледнай або светлай скуры — ружовая або ружовая папалам з рашэлі, для асоб, якія маюць валасы, абясколераныя перакісам вадароду або пергідролем, пры бледным твары — светлая рашэль або светлая рашэль з дадаваннем невялікай колькасці ружовай пудры; пры цёмнай жаўтаватай скуры — сумесь з 2/3 рашэлі і 1/3 ружовай пудры;

пры чырванаватасці скуры для любога твару нельга карыстацца ружовай пудрай, пры бледнасці — белай;

у летнюю пару рэкамендуецца ўжываць рашэль больш цёмных адценняў;

на нос або падбародак, які выдаецца ўперад, не трэба накладваць значнага слою пудры, асабліва пры вельмі паддоўжанай і буйнай іх форме і худзіне твару: нос або падбародак ад гэтага яшчэ больш рэзка выдзяляецца і як быццам падаўжаецца. У гэтых выпадках на твар трэба накладваць пудру светлых адценняў, а на нос або падбародак — больш цёмную.

На першай старонцы вокладкі:

...Вось яны — прадстаўнікі трох пакаленняў калгаса імя Леніна — камуністка Агрыпіна Ларыёнаўна Клакевіч, камсамолка Марыя Рамановіч і піянерка Ганна Марозік. Чытайце нарыс аб гэтым калгасе «Дзень добры, Лаўрышава!» пісьменніцы Алены Васілевіч.

Фота П. Нікіціна.

На чацвёртай старонцы вокладкі — фотазціод Г. Рыжова «Сябры».

КУЛІНАРЫЯ

БОРШЧ ЛІТОЎСКИ

500 г свініны, 2 квашаныя буракі, карэнні і прыправы, 1/2 шклянкі смятаны, 1 ст. ложка масла, 1 ст. ложка мукі, 3 1/2 літра вады, соль.

З мяса, падсмажаных карэнняў і прыпраў зварыць булён і працадзіць. Квашаныя буракі нарэзаць невялікімі прадаўгаватымі кавалачкамі або нацерці на буйнай тарцы, заліць булёнам і тушыць асобна, а затым пакласці ў працэджаны булён. Муку падсмажыць на масле, разбавіць булёнам і ўліць у суп. Перад падачай на стол заправіць смятанай.

Да баршча падаецца смажаная бульба.

МАКАРОНЫ

З ТАМАТНЫМ ПЮРЭ

400 г макаронаў, 6 ст. ложкаў таматнага пюрэ, 1 1/2 ст. ложкаў масла, перац, зялёная пятрушкі, соль.

З адвараных макаронаў зліць ваду. Закіпяціць таматнае пюрэ, дадаць у яго масла, перац, крыху падагрэць і заліць ім адвараныя макароны. Пакласці на блюда, пасыпаць нарэзаным зялёным пятрушкі і падаць на стол.

СВІНІНА АДВАРНАЯ ПАДСМАЖАНАЯ

600 г адварной свініны, 2 яйкі, 1 шклянкі белых сухароў, 1 ст. ложка топленага сала, соль, перац, малако.

Адварную свініну разрэзаць упоперак валокнаў на

лустачкі, пасыпаць соллю, молатым перцам, змачыць яйкамі, збітымі з невялікай колькасцю малака, абкачаць у сухарах і падсмажыць з абодвух бакоў на тлушчы.

Да свініны падаць вараную, падсмажаную на тлушчы бульбу. Таматны соус і салату падаць асобна.

ПРА ВІТАМІН С

Здароваму чалавеку неабходна ў суткі каля 50 мг вітаміну С. Пры розных захворваннях норму гэтага вітаміну трэба значна павялічыць.

Вітамін С знаходзіцца ў свежай гародніне, фруктах і ягадах. Асабліва многа вітаміну С у ягадах шыпыны. Ён ёсць таксама ў каровіным малаце. Вітамін С раствараецца ў вадзе; ён лёгка разбураецца пры нагрыванні і ўздзеянні шчолачаў, акісляецца пры сутыкненні з некаторымі металамі (жалеза, медзь), разбураецца ад уздзеяння кіслароду паветра і траціць сваю актыўнасць. Маючы на ўвазе гэтыя ўласцівасці вітаміну С, трэба захоўваць наступныя правілы варкі ежы:

- 1) абіраць гародніну і варыць страву непасрэдна перад ужываннем;
- 2) закладваць гародніну для варкі ў кіпячую ваду, таму што ў ёй менш кіслароду паветра;
- 3) варыць гародніну ў закрытым посудзе;
- 4) прыгатаваныя стравы з гародніны захоўваюць не больш 1 1/2 гадзіны;
- 5) вадкасць, у якой варылася гародніна, ужываць для супаў;
- 6) звараную для вінегрэту або салаты гародніну, асабліва абараную, не захоўваць працяглы час.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 09704.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 5.1.1962 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны:

адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 к. Дадатак — выкрайка.

Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 194 913. Зак. 867.

Эту песню мы змяшчаем па шматлікіх просьбах
нашых чытачоў.

ГЕОЛОГИ

Слова С. ГРЕБЕННИКОВА и Н. ДОБРОНРАВОВА.
Музыка А. ПАХМУТОВОЙ.

Ты уехала в знойные степи,
Я ушел на разведку в тайгу.
Над тобою лишь солнце палящее
светит,
Надо мною лишь кедры в снегу....

Припев:

А путь и далек и долог,
И нельзя повернуть назад...
Держись, геолог,
Крепись, геолог,
Ты — ветра и солнца брат!

На прощанье небес синевою,
Чистотою студеной волны,
Голубою заветной Полярной звездой
Поклялись в нашей верности мы.

Припев.

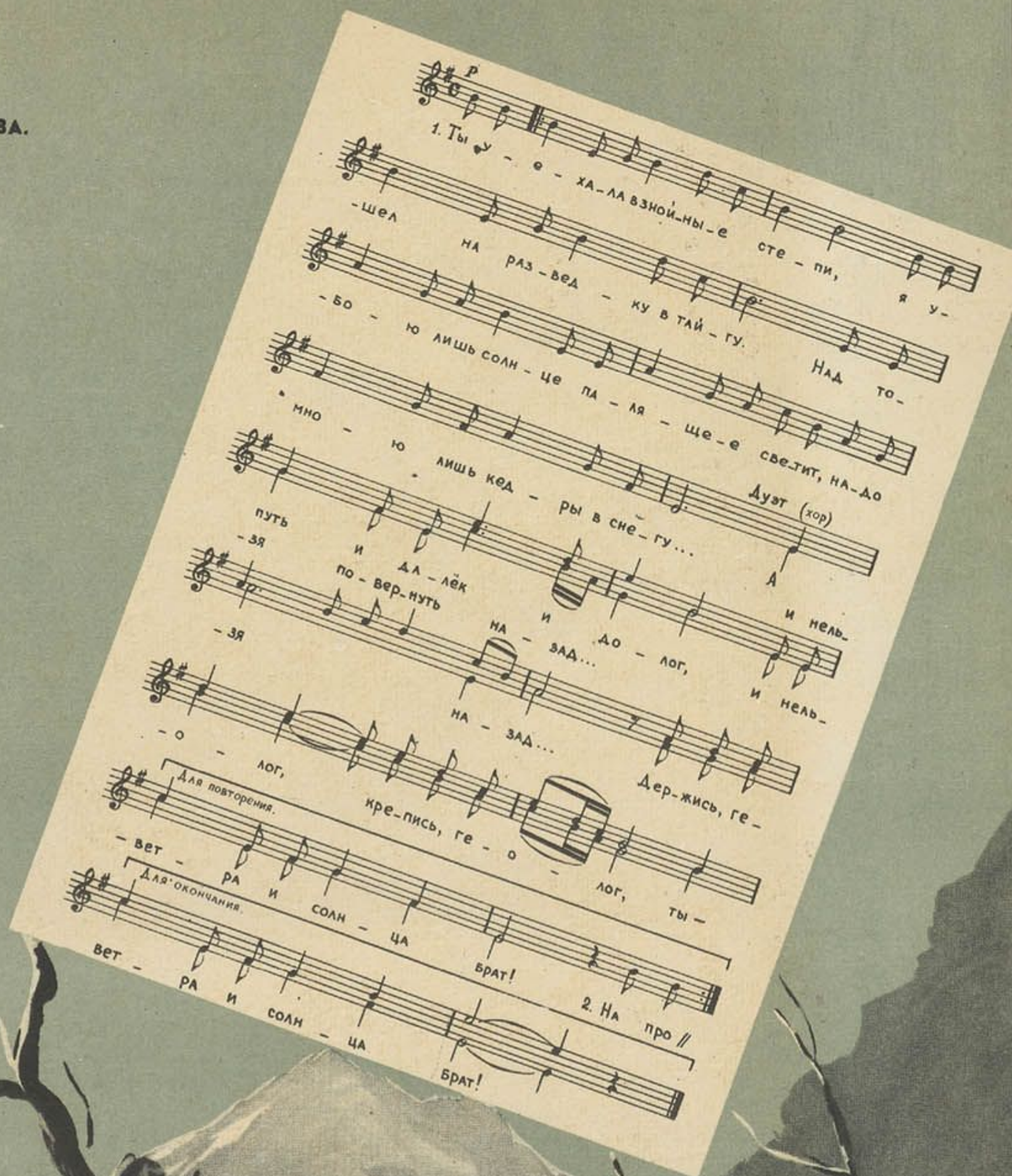
Лучше друга нигде не найду я.
Мы геологи оба с тобой —
Мы умеем и в жизни руду дорогую
Отличить от породы пустой!

Припев.

Я в суровом походе спокоен —
Ты со мной, в каждой песне моей...
Закаленная ветром, и стужей, и зноем,
Только крепче любовь и сильней!

Припев:

А путь и далек и долог,
И нельзя повернуть назад...
Держись, геолог,
Крепись, геолог,
Ты — ветра и солнца брат!

3152-

